

Landschapsontwikkelingsplan

Kromme Rijng gebied +

Landschapsvisie

Buitengebied gemeenten de Bilt, Zeist, Utrechtse Heuvelrug, Bunnik, Houten en Wijk bij Duurstede

Colofon

Projectsecretariaat:
Landschap Erfgoed Utrecht
Postbus 121
3730 AC De Bilt

Deelnemende gemeenten:
De Bilt, Zeist, Bunnik, Utrechtse Heuvelrug, Houten en
Wijk bij Duurstede

Brons + partners landschapsarchitecten bv
Everwijnstraat 9
4101 CE Culemborg

T 0345 534 765
F 0345 534 736
E info@bronsenpartners.nl
W www.bronsenpartners.nl

i.s.m. Van den Bijtel Ecologisch onderzoek

Projectnummer:
746 Landschapsonwikkelingsplan Kromme Rijngebied +

Copyright:
Brons en partners landschapsarchitecten bv, 2009

Fotografie:
Brons en partners landschapsarchitecten bv,
Herman van den Bijtel en Jan van der Greef

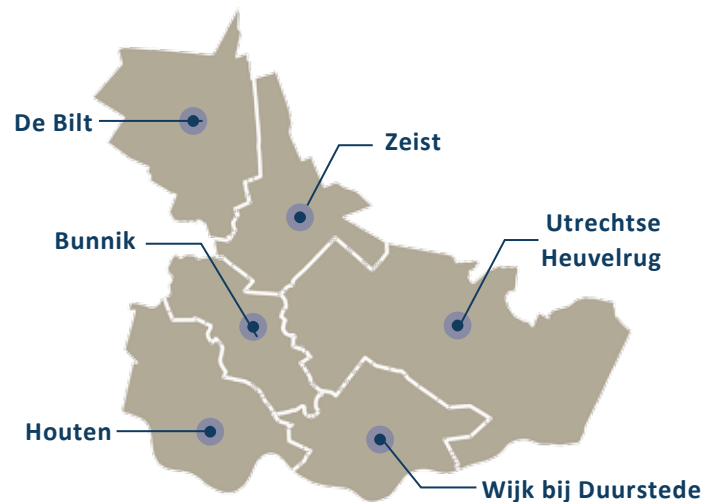

Landschapsontwikkelingsplan

Kromme Rijng gebied +

Buitengebied gemeenten de Bilt, Zeist, Utrechtse Heuvelrug, Bunnik, Houten en Wijk bij Duurstede

Landschapsvisie

Inhoud

5. VISIE OP HOOFDLIJNEN

5.1 Procestoelichting	6
5.2 Samenvattende terugblik drie ontwikkelingsrichtingen	10
5.3 Doelstellingen en opgaven	12
5.4 Landschap- en Natuurvisie	16
5.5 Ontwikkelingen in de agrarische sector	36
5.6 Nieuwe landgoederen	38
5.7 Inpassing wegen	42
5.8 Paard en landschap	46

6. TOCHT DOOR HET PLANGEBIED

6.1 Tocht door het veenweidegebied	54
• Zoddengebied	
• Groot open weidegebied	
• Kleinschalig landgoederen landschap	
• Stad- landzone	
6.2 Tocht over de Utrechtse Heuvelrug en haar flanken	60
• Utrechtse heuvelrug	
• Gelderse Vallei	
• Zuidflank / Stichtse Lustwarande	
6.3 Tocht door het Kromme Rijnlandschap	84
• Langbroekerweteringgebied	
• Kromme Rijn	
• Oeverwallen en Kommen (agrarisch gebied / bufferzone rond Utrecht)	
• Kom van Schalkwijk	
• Lekdijk en Uiterwaarden	
Bronnen	114

BIJGAANDE KAARTEN

- Landschapsvisie
- Natuurvisie
- Visie op deelgebieden

VISIE OP HOOFDLIJNEN

Opstelling visiedocument

De visie voor het landschap van het Kromme Rijngebied is opgesteld in voorliggend kleurenboek. De visie blikt terug op het proces, de ontwikkelingsrichtingen en de reacties daarop en gaat nader in op de problematiek van het plangebied, gevolgd door de doelstellingen. Vervolgens schetst ze een visie op het gehele plangebied vanuit landschap en natuur en gaat de visie in op enkele actuele thema's. Daarna wordt in beeld en tekst een tocht door de deelgebieden gemaakt. Per gebied wordt ingegaan op het landschap, de functies en de te volgen strategie. Vele onderdelen lenen zich voor een uitwerking in projecten, welke in het uitvoeringsplan nader omschreven zijn.

Het uitvoeringsprogramma is in een los rapport weergegeven.

5.1 Procestoelichting

Opzet visie

In dit hoofdstuk komt de aanloop naar de visie aan de orde. De landschapsvisie vormt de ruggengraat van het landschapsontwikkelingsplan (LOP) en vormt de basis voor het uitvoeringsprogramma. Behalve het hebben van een heldere visie met draagvlak is juist die uitvoering iets waar het gebied nu om vraagt en ter hand genomen moet worden! Laat de visie hiervoor een inspirerend document zijn!

De uitgevoerde inventarisatie en analyse heeft ondermeer geleid tot een waardering van het plangebied. Hieronder viel ook een gezamenlijke excursie met raadsleden en andere belanghebbenden uit het gebied. Ook is er een ruimtelijke typering opgesteld van de deelgebieden en zijn de daarbij horende ruimtelijke kwaliteiten benoemd en weergegeven op de kaart Landschappelijke en Cultuurhistorische kwaliteiten en de kaart Natuurlijke kwaliteiten. De conclusies uit de analyse vormden samen met de beschrijving van de problematiek van het landelijke gebied en de te onderscheiden opgaven de input voor het opstellen van drie ontwikkelingsrichtingen. Deze ontwikkelingsrichtingen vormden de aanzet voor de visie en zijn met belanghebbenden besproken. Vervolgens zijn deze door betrokkenen (project-, klankbord-, stuurgroep en bewoners) voorzien van commentaar. Dit gehele 'pakket' vormt belangrijke input voor de landschapsvisie.

De landschapsvisie bestaat uit 2 onderdelen; allereerst komen de landschaps- en natuurvisie voor het gehele plangebied aan bod, hier vindt een helicopterview plaats

en wordt het gebied bekeken in zijn totale samenhang. Ook is hier een visie gegeven op vier actuele thema's te weten, ontwikkelingen in de agrarische sector, nieuwe landgoederen, de inpassing van wegen en paard en landschap.

Vervolgens komen de deelgebieden aan bod, de gewenste landschapsontwikkeling is hier concreter uitgewerkt en is afleesbaar per deelgebied. De landschapsvisie geeft een duidelijk toetsingskader waaruit af te leiden is welke ontwikkelingen gewenst zijn en welke niet. Deze visie biedt daarbij een inspirerend kader voor nieuwe ontwikkelingen en initiatieven in het gebied. Ook worden in de visie een aantal belangrijke zones in het gebied er apart uitgelicht, zoals bijvoorbeeld de Kromme Rijnzone, de 'rand' van Houten, het lint van de Stichtse Lustwarande en het dijklint langs de Lek.

Overleg en communicatie

Het bediscussiëren van de werkstappen van het LOP-proces vindt plaats met project-, klankbord-, en stuurgroep. Tijdens de analysefase is er ondermeer overleg geweest met het waterschap, de vertegenwoordigers van de landbouw, de projectleider van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) en Het Utrechts Landschap. Tijdens de analysefase is er een dagexcursie door het gebied geweest, waarbij projecten door diverse vertegenwoordigers zijn toegelicht. Vertegenwoordigers van raadscommissies, ambtenaren en wethouders waren hierbij aanwezig. De ontwikkelingsrichtingen zijn als discussiestuk voor de visie gepresenteerd in het wapen van Werkhoven, waarbij bewoners in groepen meegepraat hebben en geschetst hebben over hun eigen deelgebied.

Eerst boven de materie hangen

De LOP-visie gaat over landschapsontwikkeling, maar kan daarbij niet voorbij gaan aan ontwikkelingen die haar weerslag hebben op het landschap, zoals de verstedelijking waarbij karakteristieke landschappen onherkenbaar veranderen in een stedelijke zoom vaak zonder relatie met het landschap. Of denk aan nieuwe infrastructuuropgaven waarbij de landschappelijke waarden en ruimtelijke kwaliteit van het gebied afneemt door nieuwe doorsnijdingen en het breken van waardevolle zichtlijnen, die als ze verbroken zijn niet meer terugkomen. Positief is de intensieve aandacht voor cultuurhistorische waardevolle structuren binnen het plangebied, waardoor de landschappelijke potenties en recreatieve waarden van het gebied sterk vergroot gaan worden. De wateropgave is gekoppeld aan veiligheid, maar ook aan het verbeteren van de agrarische bruikbaarheid en natuurontwikkelingsmogelijkheden. Zorgelijk is de afname van de landschapselementen in het gebied, waardoor landschapsidentiteit en natuurwaarden sterk verminderen. De landbouw vormt een belangrijke partner in het gebied, zij beheert vele gronden. Economie en landschap vormen twee grootheden die niet zonder elkaar kunnen, en het juiste evenwicht dienen te bewaren, voor zowel een sterke economie als wel een herkenbaar mooi landschap. Het benoemen van de waarden die de gebieden vertegenwoordigen, in combinatie met de gewenste ontwikkelingen die voor de komende 10 jaar nodig zijn om het landschap duurzaam in stand te houden, te verbeteren en te ontwikkelen vormt een belangrijk zwaartepunt. Hierbij is er integraal gekeken naar de gebiedskenmerken en de kwaliteiten van het gebied. In de visie is het samenspel van al die waarden, belangen en kansen samengebracht en vertaald in beleids- en strategievoorstellen en in meer concrete landschapsvoorstellen.

Status van de visie

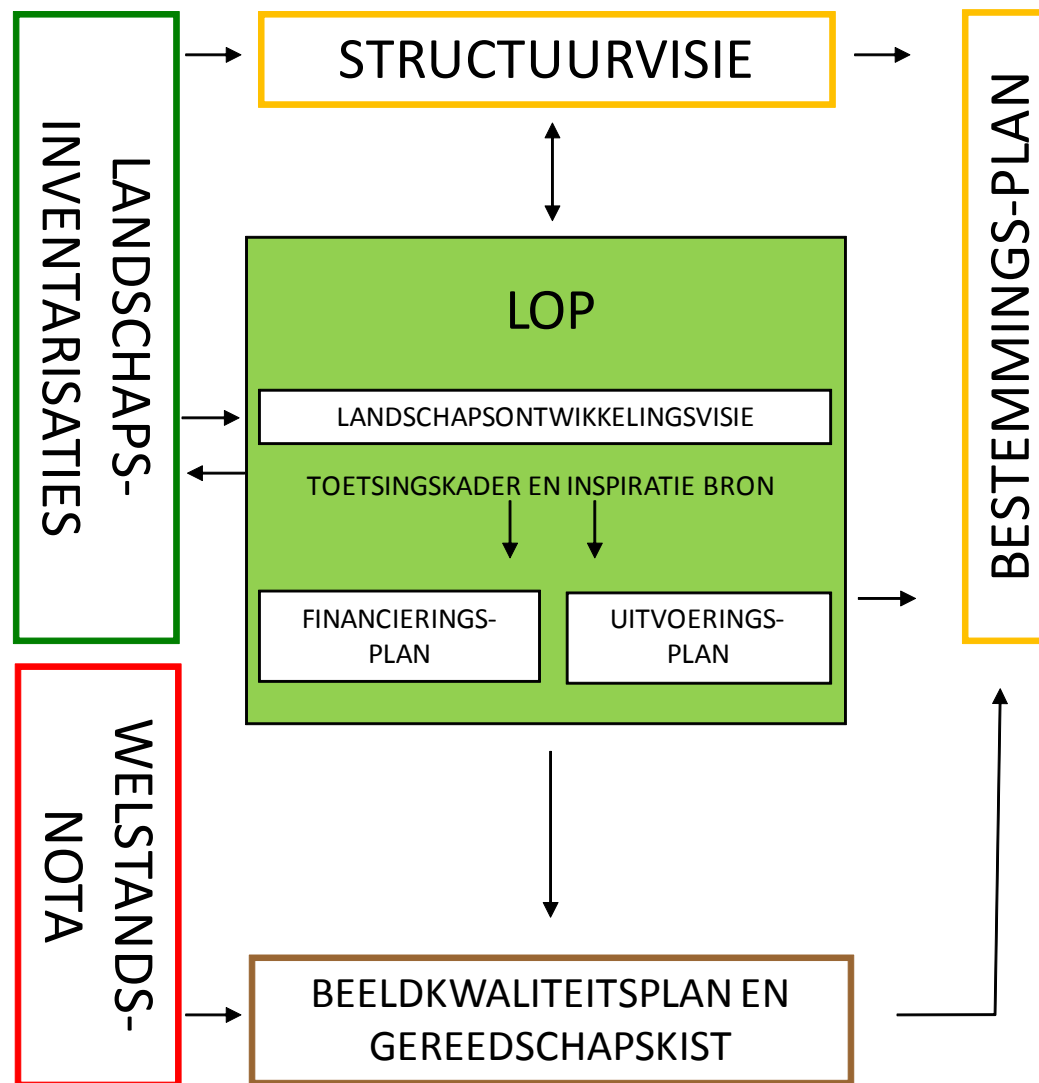
De visie vormt een intergemeentelijk document en gaat in op het buitengebied van de 'Kromme-Rijn gemeenten'. Na vaststelling door de gemeenteraden zal het plan als beleidskader gelden en als landschappelijk toetsingskader en inspiratiebron bij nieuwe ontwikkelingen. Tevens vormt het plan de basis voor het gezamenlijk opstarten van uitvoeringsprojecten. Niet te onderschatten is het vliegwiel effect; door een helder beleidskader is het vooraf duidelijker welke ruimtelijke invulling, gebruiksmogelijkheden en investeringen in het buitengebied gewenst zijn. Dit kan stimulerend werken voor partijen die willen investeren in het gebied. Ook kunnen de visie en de benoemde kernkwaliteiten als input dienen voor bijvoorbeeld bestemmingsplannen buitengebied, gemeentelijke structuurvisies, infrastructuurstudies, beeldkwaliteitplannen en groenstructuurvisies, zie bijgaand schema. De structuurvisies van de gemeenten vormen integrale lange termijn visies op hoofdlijnen. Het LOP geeft hieraan uitwerking op het gebied van landschap en natuur.

Werking als toetsingskader

De visie op het plangebied dient als een toetsingskader voor nieuwe ontwikkelingen. In de praktijk betekent dit dat een voorstel of initiatief voor een ontwikkeling in het buitengebied door de ambtenaar van de betreffende gemeente wordt getoetst aan de hand van de opgenomen kaarten en teksten van;

- de kwaliteiten per deelgebied (analyse en kaarten),
- de algemene landschapvisie en de natuurvisie,
- de visie op het deelgebied waar de ontwikkeling in ligt,
- eventueel het thema waar het om gaat, indien dat specifiek is toegelicht.

In de praktijk dienen initiatieven van particulieren integraal op hun kansen voor landschap- en natuurontwikkeling te worden getoetst, naast de eventuele bedreigingen.

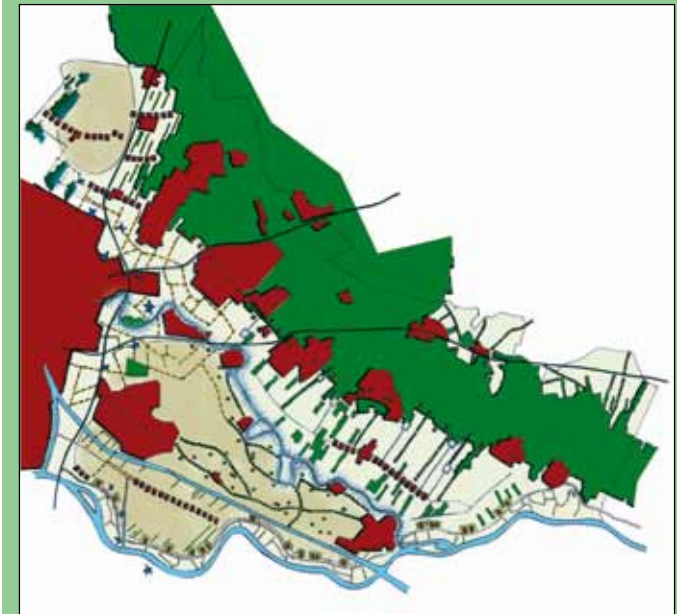

Relatie tussen het LOP en andere planvormen

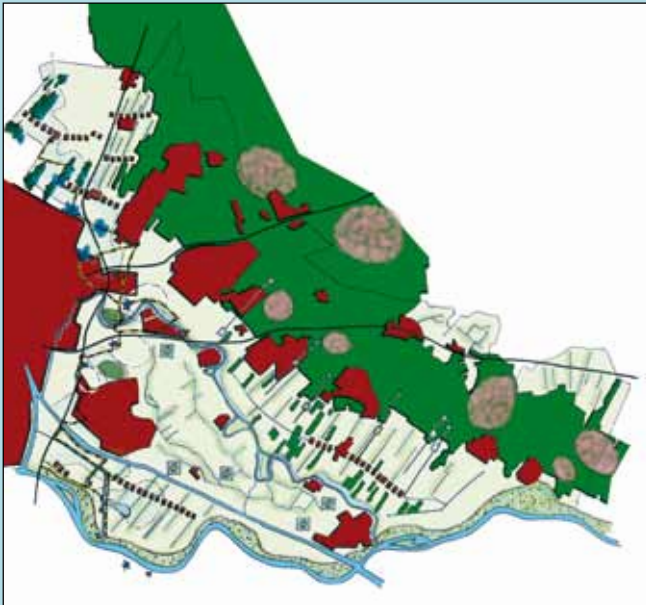
5.2 Samenvattende terugblik drie ontwikkelingsrichtingen

Onder het credo 'groene long, ademend landschap' zijn er drie ontwikkelingsrichtingen gepresenteerd aan alle betrokkenen. Doel hiervan was voorkeuren te peilen voor toekomstige ontwikkelingen en de waarden en bedreigingen van het gebied scherper geformuleerd te krijgen. De reacties op de ontwikkelingsrichtingen zijn in een tabel geordend, zie bijlage. Hieruit bleek dat er geen absolute voorkeur voor een richting was, wel werd 'de proeftuin' vaak een aantrekkelijk scenario genoemd, maar dan wel met een duurzaam watersysteem en een herkenbare cultuurhistorische structuur. De visie is daarom een samenstelsel van de drie ontwikkelingsrichtingen. De proeftuin is vooral aantrekkelijk in de omgeving van Utrecht om de stedeling bij het platteland te betrekken, maar is ook afhankelijk van de interesse van de boer. Het watersysteem en de Nieuwe Hollandse Waterlinie bieden kansen voor nieuwe functiecombinaties met natuurontwikkeling en recreatie. Naast de oude ontginningslinten van de Stichtse Lustwarande en de Langbroekerwetering vormen de Kromme Rijn, het Amsterdam-Rijnkanaal en de Lekdijk linten in het gebied met nieuwe integrale ontwikkelingsmogelijkheden.

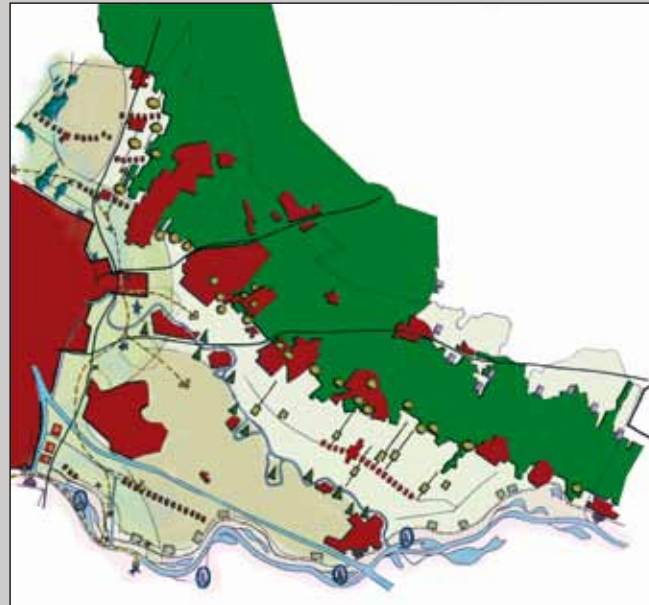
De **proeftuin**, metafoor voor een gebied met gebiedseigen producten van een hoge kwaliteit. Landschap, economie en ecologie zijn nauw met elkaar verbonden en in evenwicht. Slow food staat hierbij voor kwaliteitsproducten met een regionale identiteit. De Kromme Rijn wordt een nog aantrekkelijker gebied waar toeristisch medegebruik een eigen plek krijgt en waar mogelijkheden voor Bed en Breakfast (B&B's) in een mooi toegankelijk landschap staan. Herstel van landschapselementen, herstel van de natuurwaarde en een verbeterde ontsluiting van het recreatieve netwerk vormen een aantal van de peilers.

Waterrijk en Linieland laat zien hoe een duurzaam watersysteem uitgewerkt kan worden met respect en verbeteringen voor landschap, natuur en cultuurhistorie en tegemoet komt aan de vragen voor een goed landbouwkundig gebruik, voor ondermeer de fruitteelt. De ingenieurskunst van de NHW toont de nog steeds herkenbare verdedigingslinie van ondermeer forten, kanalen en inundatievelden die in ons gebied zo prachtig aanwezig zijn. Ons culturele verleden, de omgang met water en landschap, openbaart zich in de vorm van de NHW als een sterke structuur geschikt voor nieuw toekomstig gebruik voor mens en natuur.

Landschap springlevend toont ons de onderliggende oost-west georiënteerde landgoed-snoeren van de Lustwarande en de Ridderhofsteden. Ook de ontwikkelings-mogelijkheden voor een aantrekkelijker waterlint met parkbossen en buitens langs de historische Kromme Rijn komen hierbij aanbod. Het eeuwenoude dijklint langs de Lek kan als dagrecreatief lint verder ontwikkeld worden. De noordflank van de Heuvelrug kan daarnaast als verblijfrecreatief aantrekkelijk gebied meer afstemming zoeken bij het imago van het Nationaal Park en naar een hoger kwaliteitsniveau ontwikkeld worden.

5.3 Doelstellingen en opgaven

Voor het opstellen van de landschapsvisie vormt het bestaande landschap met haar kwaliteiten de basis. Het plangebied van het LOP betreft een groot deel van de oostflank van de provincie Utrecht.

Belangrijke input hierbij zijn:

- de LOP-doelstellingen;
- de geformuleerde conclusies en opgaven;
- het vigerende landschapsbeleid, zowel nationaal, provinciaal en regionaal als lokaal;
- de input uit de overlegmomenten en de opmerkingen over de landschapsontwikkelingsrichtingen.

De opgestelde doelstellingen, conclusies en opgaven vormen het programma voor deze visie. Juist het benadrukken van de verschillen van de deelgebieden vormt de kern hiervan. Daarnaast zijn de dwarsrelaties belangrijk zowel bovengronds als ondergronds, voor de natuur, de waterhuishouding en de recreant. Het is belangrijk om de ontstane 'landschapsruis' te herkennen en hiervoor strategieën te bedenken om deze tegen te gaan, te verzachten of zelfs te elimineren. Onder ruis verstaan we:

- *verstedelijkingsdruk van bebouwing en infrastructuur,*
- *ondermijnen ruimtelijke samenhang door nieuwe ingrepen,*
- *ontstaan van nieuwe landmarks (hoogbouw, op plekken die landschappelijk gezien ongewenst zijn),*
- *versnippering van de natuur,*
- *onvoldoende aandacht voor beeldkwaliteit in welstandsgevoelige gebieden,*

- *verdwijnen van landschappelijk waardevolle beplantingsstructuren horend bij de gebiedsidentiteit,*
- *functieverandering die niet past in de landschapsstructuur,*
- *uitstraling van de verstedelijking op een groter gebied (verhoging van de verkeersdruk, uitstraling hoogbouweffecten op landelijk gebied, lichtuitstraling van stedelijk gebied bij zonsondergang op omgeving.*

Doelstellingen landschapsontwikkelingsvisie

De volgende doelstellingen zijn als uitgangspunt voor de visie van het LOP gehanteerd en komen voort uit de analyse. Zij vormen de leidraad voor de vertaling op gebiedsniveau van de genoemde opgaven.

1. Versterken van de identiteit en de herkenbaarheid van de verschillende landschappen in het gebied en de samenhang hierbij vergroten;
2. Waarborgen van het cultureel erfgoed dat aanwezig is in het buitengebied;
3. Versterken van de (be)leefbaarheid en het gebruik van het buitengebied;
4. Stimuleren van de betrokkenheid van de burger bij de ontwikkelingen en kwaliteiten van het buitengebied;
5. Ontwikkelen van een helder landschappelijk beleidskader voor de opgaven en functies van het buitengebied.

Geformuleerde conclusies en opgaven

De onderstaande conclusies en opgaven gelden voor het plangebied. Zij dienen in samenhang en afstemming met elkaar ontwikkeld te worden.

1. Verbeteren van de ruimtelijke samenhang van het landschap aan de oost- en noordkant van Utrecht;
2. Aandacht voor de verstedelijkingsdruk en haar verdergaande infrastructuur met de gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit van de deelgebieden;
3. Invulling geven aan de wens om het recreatief medegebruik in het buitengebied verder te ontwikkelen, met aandacht voor het ontwikkelen en versterken van verbindingen voor langzaam verkeer;
4. Versnippering van de natuur opheffen en versterken van de ecologische verbindingenzones, de EHS en de algemene natuurkwaliteiten;
5. Zonering versterken van functies zoals natuur en recreatie rondom de Utrechtse Heuvelrug en zorgen voor robuuste ecologische verbindingen;

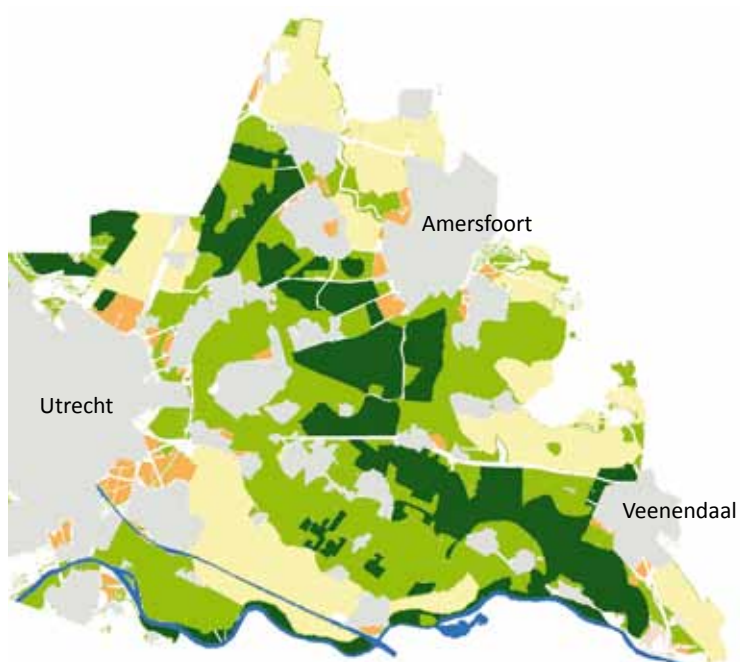
6. Landschapsidentiteit van de deelgebieden verder verbeteren en versterken;
7. Ontwikkelen van de Kromme Rijn als 'drager' van het landschap;
8. Behouden en herstellen van de buitens, landgoederen en Ridderhofsteden, inclusief de landschappelijke structuren;
9. Inhoud geven aan de instandhouding en ontwikkeling van de Nationale landschappen: Rivierengebied, Het Groene Hart en de Nieuwe Hollandse Waterlinie en het Nationaal Park De Utrechtse Heuvelrug;
10. De Nieuwe Hollandse Waterlinie als eigen structuur laten aansluiten op het grotere landschappelijke raamwerk, inclusief de daarbij horende verbindingen;
11. De aan het grondgebruik gerelateerde waterknelpunten (fruitteelt) in het gebied koppelen aan integrale doelstellingen zoals natuurontwikkeling en landschappelijke inpassing, met respect voor de cultuurhistorie;
12. De landbouw verder ontwikkelen tot een duurzame sterke drager in goede samenhang met andere functies in het buitengebied.

Hogere beleidskaders

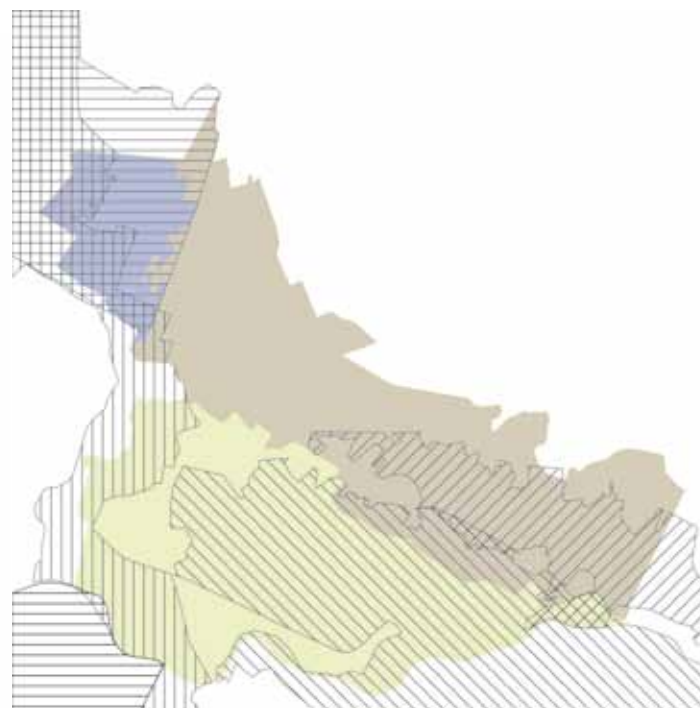
Voor het LOP vallen een aantal beleidskaders direct op die van invloed zijn op de visie en de uitwerking hiervan in uitvoeringsplannen. Belangrijk zijn:

- **Streekplan Utrecht** met haar uitwerkingen en indeling voor het landelijk gebied in 4 zones;
- De indeling in **Nationale Landschappen** met de benoeming van kernkwaliteiten voor een belangrijk deel van het LOP-plangebied:
 - Nationaal Landschap Het Groene Hart (gemeente De Bilt),
 - Nationaal Landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie (gemeente De Bilt en Houten),
 - Nationaal Landschap Rivierengebied (Houten, Bunnik, Wijk bij Duurstede en Utrechtse Heuvelrug).
- Benoeming van het Nationaal Park voor een belangrijk deel van het grondgebied van de gemeente Utrechtse Heuvelrug.

- 1 Stedelijk uitloopgebied
- 2 Hoofdfunctie agrarisch
- 3 Verweving van functies
- 4 Hoofdfunctie natuur

Landelijk gebied in 4 zones (bron: Streekplan Utrecht)

- Nationaal Landschap Groene Hart
- Nationaal Landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie
- Nationaal Landschap Rivierenland
- Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug

Indeling in Nationale Landschappen en Nationaal Park

5.4 Landschaps- en natuurvisie

Groene Long, ademend landschap

Het landschap van de Kromme Rijn kan gezien worden als een groene long, een ademend landschap. Dit landschap is door de eeuwen heen gegroeid tot een samenhangend systeem, dat is opgebouwd uit een groot raamwerk met vertakkingen tot fijne structuren, patronen en knooppunten. Dit buitengebied functioneert als een levend groen landschap, met een sterke agrarische component in de veenweidegebieden van De Bilt, de omgeving van de Kromme Rijn en de Gelderse Vallei. De heuvelrug vormt de groene ruggengraat van regionaal niveau. Vanuit deze ruggengraat zijn er vele dwarsrelaties en waterstromen naar de omringende gebieden om gezond te kunnen functioneren. De slagaders van dit landschap betreffen zowel de harde ontginningslijnen als de waterstromen, die in verschillende tijden zijn ontwikkeld en momenteel in verschillende groeistadia zijn. Hierdoor zijn de kansen voor groei en ontwikkeling ook verschillend. Vele van deze slagaders leggen een relatie door het plangebied van Utrecht met haar omgeving en vice versa.

De slagaders van het landschap:

- *de Amersfoortse straatweg*
- *de landgoederen en buitens van de Stichtse Lustwarande langs de Romeinse Via Regia*
- *de ridderhofsteden en landgoederen langs de Langbroekerwetering*
- *de Limes*
- *de rivier de Kromme Rijn*
- *het Amsterdam Rijnkanaal*
- *de Lekdijk en Lek*

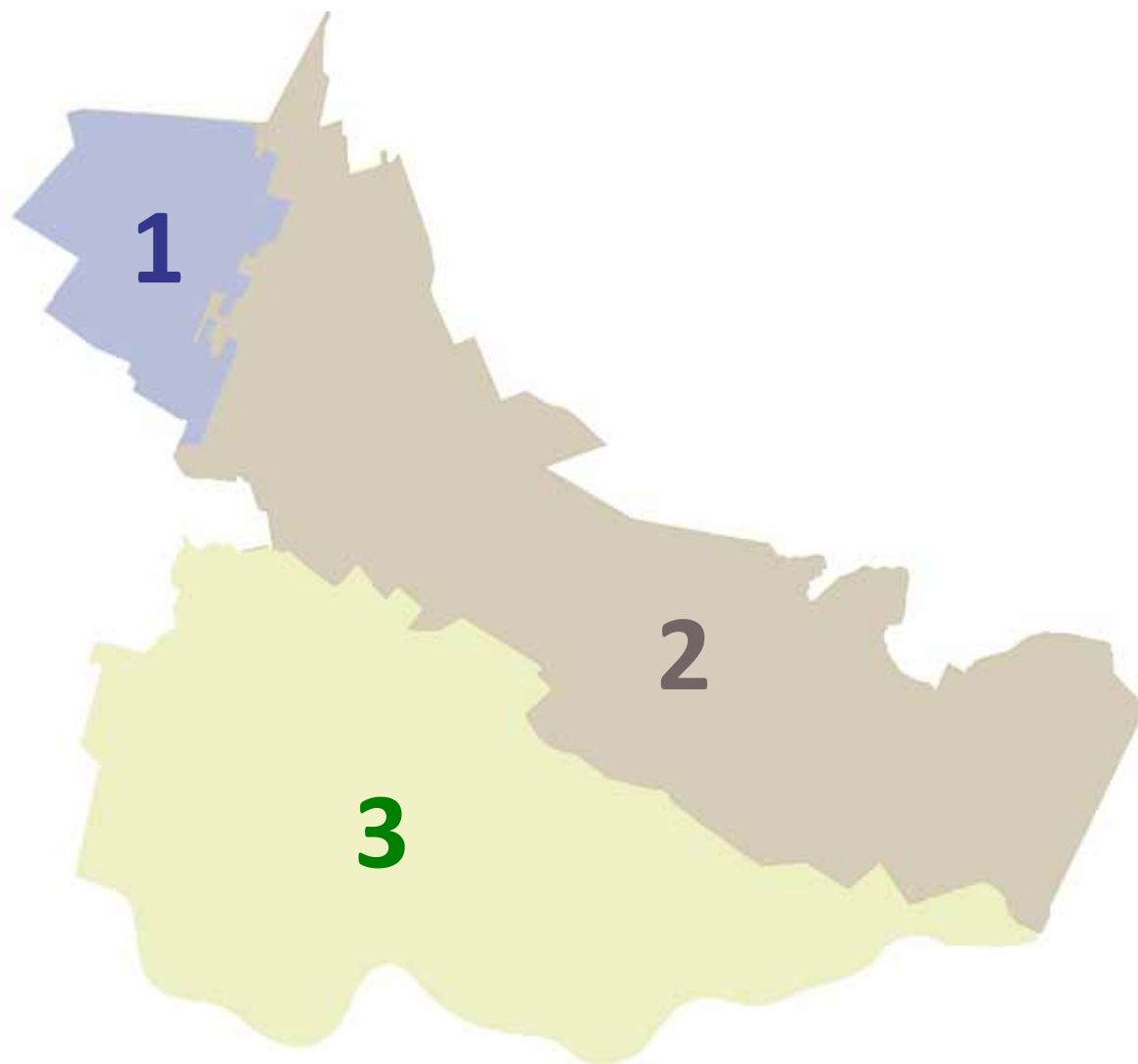

Drie hoofdgebieden

De landschapontwikkelingsvisie onderscheidt drie hoofdgebieden, met grote unieke landschappelijke verschillen, die elk gebied een eigen herkenbare identiteit geven:

- 1** het open veenweidegebied van Westbroek en Maartensdijk; weidse en open groene weiden met plassen en bijzondere venen, met verre einders en kleine dorpen en een bijzondere overgang naar de heuvelrug met een kleinschalige singelstructuur
- 2** de bossen en flanken van de Utrechtse Heuvelrug; reliëfrijke bossen met een lint van dorpen en een kralensnoer van buitens en landgoederen met voornamelijk ogende landhuizen;
- 3** het rivierenlandschap van de Kromme Rijn en Lek; land van dijken en rivieren met kommen en stroomruggen, afwisselend open weide, boomgaarden en bosjes met uiterwaarden die voornamelijk open zijn, maar ook vergezeld worden van meidoornstruwelen, poelen, gegraven plassen en opschietende wilgenbosjes.

“Het is de opeenvolging van kwaliteiten die dit plangebied uniek en bijzonder maakt”.

Landschapsvisie en natuurvisie

Voor dit landschapsontwikkelingsplan is een visie opgesteld die is opgebouwd uit twee delen vanwege de omvang en complexiteit van het plangebied. De visie bestaat uit een landschapsvisie en een natuurvisie.

De landschapsvisie gaat in op de gewenste ontwikkeling van de identiteit van de verschillende landschapstypen, de historische patronen, de groenstructuren en de ruimtelijke kwaliteiten die karakteristiek zijn. De landschapsvisie is gebaseerd en vormt een uitwerking van vastgesteld beleid op diverse niveau's. Daar waar een afwijking van bestaand beleid gewenst is of nieuwe impulsen nodig zijn wordt dit expliciet vermeld.

De natuurvisie gaat in op de gewenste ecologische ontwikkeling van het plangebied. Hierbij is ten eerste uitgegaan van het vastgestelde ecologische beleid. Vervolgens zijn vanuit het LOP aanvullende voorstellen gedaan, met name voor de ecologische verbindingzones.

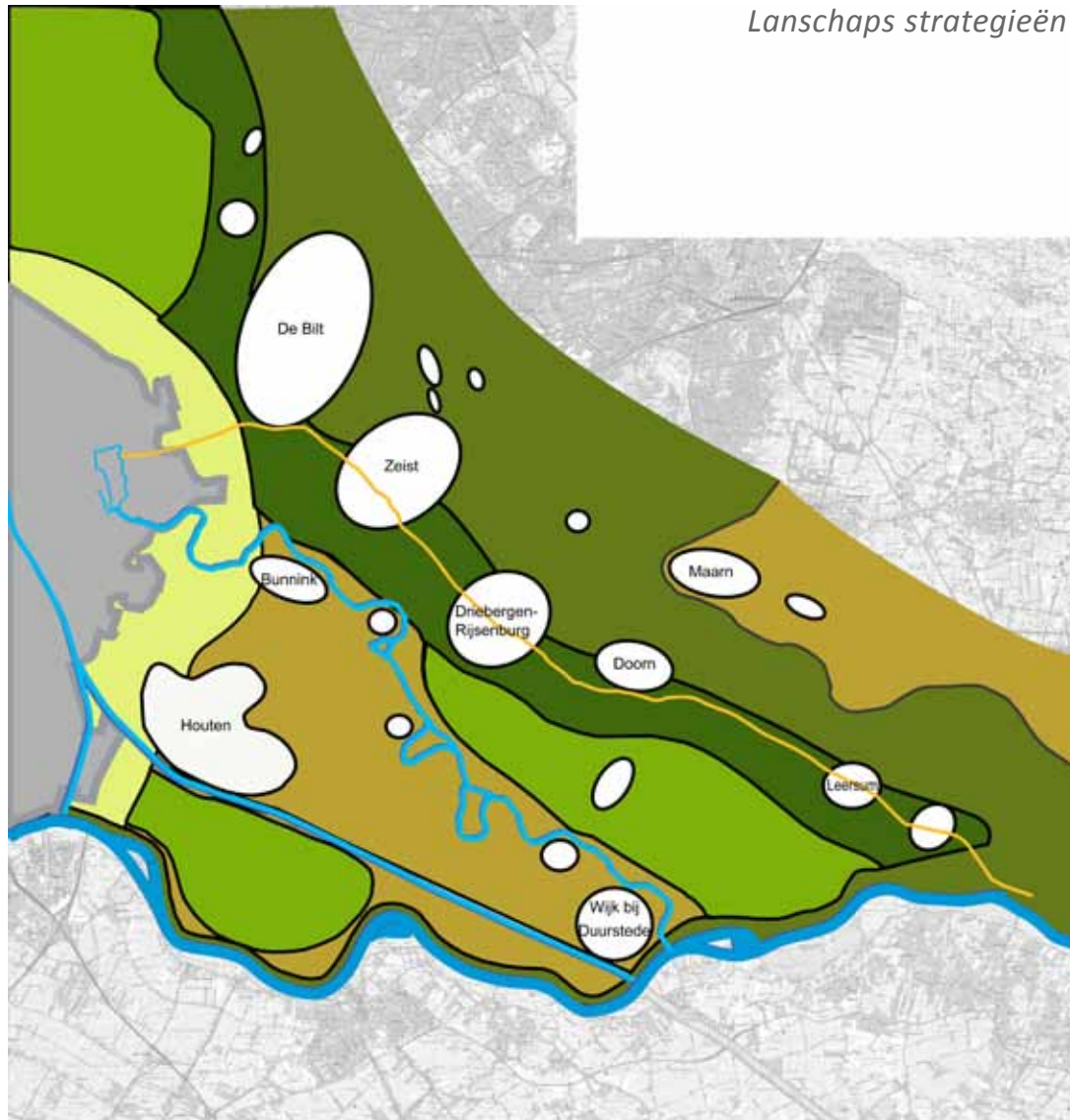
In dit hoofdstuk zijn de landschaps- en natuurvisie beiden uitgewerkt voor het hele plangebied in een kaart en bijbehorende legenda en toelichting. In deel II van de visie, de tocht door het gebied zijn beide visies in samenhang uitgewerkt voor de deelgebieden.

Landschaps strategieën

Het plangebied biedt een fraaie doorkijk in de ruimtelijke afwisseling en ontstaansgeschiedenis van ons landschap. Voor de verschillende landschapstypen in het plangebied zijn verschillende strategieën voor de toekomst wenselijk. Deze zijn in bijgaande kaart weergegeven.

De strategieën, maken combinaties en leggen verbindingen, die ook doen inzien dat je samen sterker bent. Aandacht voor de zwakke schakels binnen de landschapsstructuur, de bedreigingen, maar ook de kansen komen aan de orde. Behoud, herstel, vernieuwing en ontwikkeling vormen de codewoorden. De uitwerking volgt in deel II van de visie in de tocht door de deelgebieden.

Landschaps strategieën

- 1 Behouden cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten als uitgangspunt bij beperkte ontwikkeling
- 2 Behouden bijzondere gradiënt met opwaardering Stichtse Lustwarande, groene vensters en open enges
- 3 Verweving van landbouw binnen een eenheid met cultuurhistorische en landschappelijke waarden en patronen en andere gebruiksfuncties
- 4 Toekomstperspectieven met nieuwe functiecombinaties landbouw, natuur, waterberging en recreatie
- 5 Actief ontwikkelen, versterken van historische relaties en nieuwe ecologische en recreatieve verbanden rondom Utrecht

1 Behouden cultuurhistorische en ecologische kwaliteiten als uitgangspunt bij beperkte ontwikkeling

De Utrechtse heuvelrug vormt de groene ruggengraat binnen het plangebied en strekt zich ook ver buiten het plangebied uit. Het droge geaccidenteerde terrein van de Utrechtse heuvelrug heeft zich in de afgelopen eeuwen van woeste grond, via heidevlakten en ontginningen tot een robuust bosgebied ontwikkeld. Behoud, herstel en ontwikkeling van de ecologische en cultuurhistorische waarden staat op de heuvelrug centraal, evenals een goed evenwicht tussen beide. Het recreatief gebruik wordt hierop afgestemd.

De uiterwaarden vormen een geweldige ruimtelijke begeleiding van de rivier. De ontwikkeling van een bovenregionale natuurzone langs de rivier met behoud van diverse cultuurhistorische waarden vormt hier de opgave. Ruimtelijk ontstaat een beeld waarbij opgaande vegetatie en plasjes, nieuwe natuur, natte gras- en hooilanden en agrarisch beheer, elkaar afwisselen. Enkele recreatieterreinen in de uiterwaarden en struinpaden bieden gelegenheid tot aan de rivier te komen. De steenfabrieken vormen hierbij markante bakens en bieden ook aanknopingspunten voor cultuurhistorische of culturele ontmoeting.

De Nederrijn en Lek; een prachtige nationale ruimtelijke ecologische hoofdader

2 Behouden bijzondere gradiënt met opwaardering Stichtse Lustwarande, groene vensters en open engen

De flanken van de heuvelrug vormen aantrekkelijke woon-, werk- en recreatiegebieden. De aantrekkelijkheid is voelbaar door de grote verkeersdruk in het gebied en de verstedelijking aan de randen van de kernen. Aan de westzijde vormt het coulissenlandschap rond Maartensdijk een unieke en waardevolle overgang en is de copeontginning van het veenweidegebied ook al aanwezig. De zuidwestflank, waar de landgoederen en dorpen gesticht zijn in de fraaie Stichtse Lustwarande vormt een zeer waardevolle cultuurhistorische structuur. Meer naar het zuidoosten getuigen de engen van de agrarische geschiedenis. Op de flanken is het behoud van de groene vensters tussen de kernen naar de omgeving en een goede landschappelijke inrichting van groot belang. Hier komen de dwarsrelaties met de lager gelegen gebieden tot uitdrukking. In de Stichtse Lustwarande dient slijtage van deze structuur actief te worden omgekeerd met nieuwe impulsen voor beeldkwaliteit en inrichtingseisen voor alle bestaande en bijkomende functies.

3 Verweving van landbouw binnen een eenheid met cultuurhistorische en landschappelijke ontginningspatronen en andere gebruiksfuncties

In een drietal gebieden is de cultuurhistorische copeontginning al sinds de middeleeuwen bepalend voor de waardevolle landschapspatronen. Deze gebieden zijn in stand gehouden door veelal een landbouwkundig gebruik. Ook kennen ze een natuurfunctie in de venen, de natte graslanden, de kavelgrensbeplantingen en de oude bossen en boomgaarden. In de toekomst is een nadere verweving met andere groene functies denkbaar met behoud van de genoemde waarden.

Het vlakke natte veenweidegebied van Westbroek vormt een uitloper van een veel groter veenweidegebied ten noorden van Utrecht. Het open weidelandschap en de fraaie ontginningslinten bepalen hier samen het landschapsbeeld. Ook het landschap van de groene kamers van Maartensdijk kent deze copeontginning, hier vormt echter het patroon van langgerekte kavelgrensbeplantingen een uniek overgangslandschap naar de heuvelrug.

In de kom van Langbroek is een uniek coulissenlandschap ontstaan van singels en bossen. Langs de kenmerkende opbouw van weteringen en achterkades zijn de ridderhofsteden ontstaan, nu een prachtig en waardevol landschap met een fraaie afleesbare cultuurhistorie en grote natuurwaarden.

Ingeklemd tussen het Amsterdam Rijnkanaal en de rivier de Lek ligt de kom van Schalkwijk als een herkenbare eenheid. Het landschap heeft de kenmerkende copeontginning met lange slagenverkaveling. Het karakteristieke bebouwingslint van Schalkwijk doorsnijdt de open kom. Aan de westzijde verspringen de ontginningslinten naar de buitenzijde (Tull en 't Waal en Houten) en komen meer boomgaarden voor. Een mooi karakteristiek en herkenbaar rivierenlandschap opent zich voor onze ogen. Kansen liggen hier in het beleefbaar maken van onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en het versterken van de recreatieve functie voor onder andere Houten en Utrecht.

De ecologisch en landschappelijk kwetsbare gebieden liggen veelal in deze verwevingsgebieden. In deze gebieden kan ecologische en / of biologische landbouw bijdragen aan de meerdere doelstellingen van het gebied.

*Veenweidegebied De Bilt; verweving van
landbouw met recreatief medegebruik*

*Landbroekerwetering; verweving
van landbouw met ridderhofstede en
coulissenlandschap*

Kom van Schalkwijk met Houten in beeld

4 Toekomstperspectieven met nieuwe functiecombinaties landbouw, natuur, waterberging en recreatie

In de Gelderse vallei is vernieuwing van functiecombinaties wenselijk op allerlei vlakken. De maatschappij vraagt om een goede landschappelijke inrichting van agrarische functies, een versterking van de natuurwaarden en meer mogelijkheden voor recreatief gebruik en vormen van landelijk wonen.

Het rivierenlandschap brengt ons in het gebied van kommen en stroomruggen, waar weidebouw en fruitteelt elkaar afwisselen op de klei en de meer doorlatende zandige gronden. Hier ligt een agrarisch werklandschap. De landbouw zal zich hier verder willen ontwikkelen. Een goede landschappelijke begeleiding van de locatiekeuze en inpassing van toekomstgerichte stallen of grote fruitschuren is daarbij een voorwaarde. Nieuwe functiecombinaties van waterberging, natuurontwikkeling en recreatieve dooradering van het gebied vormen gezamenlijke opgaven en kansen. De slow food gedachte van kwaliteitsproducten met een sterke regionale identiteit kan als inspiratie voor een duurzame ontwikkeling gelden.

De rivier de Kromme Rijn vormt met haar fraaie meanders een typerend en aantrekkelijk waterlint, waarbij (landgoed-) bossen, weilanden en boomgaarden haar burens vormen. Waar Wijk bij Duurstede het aangezicht vormt als baken in het rivierenland op het snijpunt van Nederrijn en Amsterdam Rijnkanaal, zo vormt Houten een nieuw woonbastion aan de westflank. Het nieuwe stadslandschap manifesteert zich hier en laat haar invloed gelden op de nog

zo karakteristieke waardevolle landschappen aan de noord- en oostflank. Een reactie op deze verstedeling, zowel visueel als in recreatief opzicht, passend in het agrarisch landschap is hier gewenst. Het LOP zet aan diverse zijden in op verzachting van de harde randen door de aanleg van bos, park en kavelgrensbeplantingen.

Het Amsterdam Rijnkanaal schampt de zuidflank van Houten en vormt het tweede waterlint. Een scherpe autonome machtige waterstreep, het landschap doorsnijdend als een snelweg voor het vrachtverkeer te water. De ontwikkeling van deze machtige waterstructuur tot een voorkant en vervoersas voor recreëren, landelijk wonen flora en fauna of voor nieuwe agrarische bedrijven met aan- en afvoer via het water vormen nieuwe uitdagingen. Een nadere studie en integrale afweging is hier noodzakelijk.

De Lekdijk vormt een karakteristiek dijklichaam dat je tot ver over het agrarische landschap van de kommen, de uiterwaarden en de rivier de Lek laat uitkijken. Dit langgerekte rivierfront biedt in optima forma kansen voor de beleving van het rivierenlandschap en biedt meer mogelijkheden voor natuur- en landschapsbeleving en recreatief gebruik.

Inpassing schuur met fruitbomen

5 Actief ontwikkelen, versterken van historische relaties en nieuwe ecologische en recreatieve verbanden rondom Utrecht

Houten vormt de grootste nieuwe eigentijdse stedenbouwkundige structuur binnen het plangebied. Zo dicht bij Utrecht is in dit deel van het plangebied de verstedelijkingsdruk goed zichtbaar, hoorbaar en 'voelbaar', door de soms van veraf al zichtbare horizont van nieuwe bebouwingen. Dit geldt ook voor de bebouwing van de Uithof.

De zone tussen Utrecht, de Uithof, de Bilt, Zeist, Bunnik en Houten wordt bepaald door barrières van infrastructuur in de van ouds aanwezige verbanden richting Utrecht, het geluid van de autosnelwegen, treinen en de hoge concentratie van mensen, die zich in dit gebied verplaatsen. De verstedelijking van Utrecht en de omliggende kernen heeft elkaar zo dicht genaderd, dat nu zeer bewust voor een robuuste groene bufferzone met meerdere doeleinden rondom Utrecht dient te worden gekozen. Deze groene bufferzone "de slang" genoemd vormt een ruimtelijke buffer met een daarop geënte inrichting tussen

Groene bufferzone, reeds ingericht met golfbaan

de verstedelijkte zones, biedt recreatieve verbanden en vraagt ook om een sterke inzet voor het realiseren van werkelijk functionerende ecologische verbanden rondom Utrecht. In de uitwerking van dit principe zullen de recreatieve verbanden afgestemd moeten worden op het al dan niet samen opgaan met goed functionerende ecologische verbanden.

De gigantische structuur van de noord-zuid gerichte Nieuwe Hollandse Waterlinie biedt kansen de historische relaties actief te ontwikkelen. Zij kan de regie van het landschap overnemen door een eigen deken te vormen van forten, sluizen, inundatievelden, waterstructuren en dijklichamen, soms zichtbaar maar soms ook verscholen achter bosjes en bomenrijen. Dit indrukwekkende, maar niet altijd toegankelijke kunstwerk van ingenieursvernuft, biedt geweldige kansen om de noord-zuidband over de verschillende landschappen te verbinden.

Deze voornoemde landschapsstrategieën zijn nader vertaald in de kaart landschapsvisie. De legende bij deze kaart geeft de ruimtelijke doelstellingen van de deelgebieden aan.

De slang, uitwerking van recreatieve en ecologische verbanden

Veenweidegebied

Veenweidegebied

Behouden gaaf open veenweidelandschap met gerende verkaveling, ontginningsbasis en lintbebouwing

Verveningsplassen en zoddengebied

Instandhouden en verbeteren milieukwaliteit verveningsplassen en bijzonder laagveengebied

Gagelpolder / Ruigenhoek

Ontwikkelen recreatief uitloopgebied met vensters op veenweide landschap

Groene kamerstructuur

Verbeteren groene kamerstructuur en recreatieve ontsluiting in combinatie met duurzaam landgebruik

Forten

Versterken herkenbaarheid en historische en recreatieve samenhang forten Nieuwe Hollandse Waterlinie

De 'Slang'

Verbeteren recreatieve en ecologische verbindingen en inrichten groene bufferzone

Utrechtse Heuvelrug

Noordflank Utrechtse Heuvelrug

Verbeteren ruimtelijke kwaliteit diverse landschappen, behouden waardevolle abiotische gradiënt en verbeteren kwaliteit en diversiteit recreatieve voorzieningen, ruimtelijk versterken Grebbelinie

Bosrijke Heuvelrug

Behouden uniek aaneengesloten bos- en natuurgebied met zeer hoge ecologische, cultuurhistorische en recreatieve waarden, recreatie zonen, verbeteren kwaliteit verblijfsrecreatie, extra aandacht voor instandhouding en samenhang bosgebied

Stichtse Lustwarande

Behouden en versterken waardevolle landgoederenzone en waardevolle (a) biotische gradiënt en recreatieve verbindingen (landgoederen indicatief aangegeven)

Kampenlandschap

Versterken ecologische, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten kampenlandschap

Slagenlandschap

Versterken ecologische, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten slagenlandschap

Engen

Behouden en versterken open engen

Kromme Rijngebied

Langbroekerwetering

Behouden en versterken gaaf coulissenlandschap met karakteristieke ontginningslinten en beplantingspatronen

Kromme Rijn

Behouden van de landschappelijke kwaliteit van de rivier en haar oeverwallen, versterken en ontwikkelen van de natuur, recreatie en cultuurhistorie

Historische landmarks

Behouden herkenbaarheid historische landmarks (kerktorens). Nieuwe landmarks afstemmen op ruimtelijke kwaliteit landschap

Oeverwallen- en kommenlandschap

Verbeteren herkenbaarheid en landschappelijke structuur oeverwallen- en kommen met vitale landbouw, plaatselijk aanvullen kleine landschapselementen

Kom Schalkwijk

Behouden en versterken gaaf, veelal open copeontginningslandschap met karakteristieke bebouwingslinten

Parklandschap

Ontwikkelen (park)landschap en recreatieve uitlopmogelijkheden rondom Houten

Dijklint

Versterken en ontwikkelen beleving van karakteristieke Lekdijk

Lek uiterwaarden

Accommoderen EHS met landbouwkundig medegebruik en recreatieve stapstenen

Forten

Versterken herkenbaarheid en recreatieve samenhang forten Nieuwe Hollandse Waterlinie

De 'Slang'

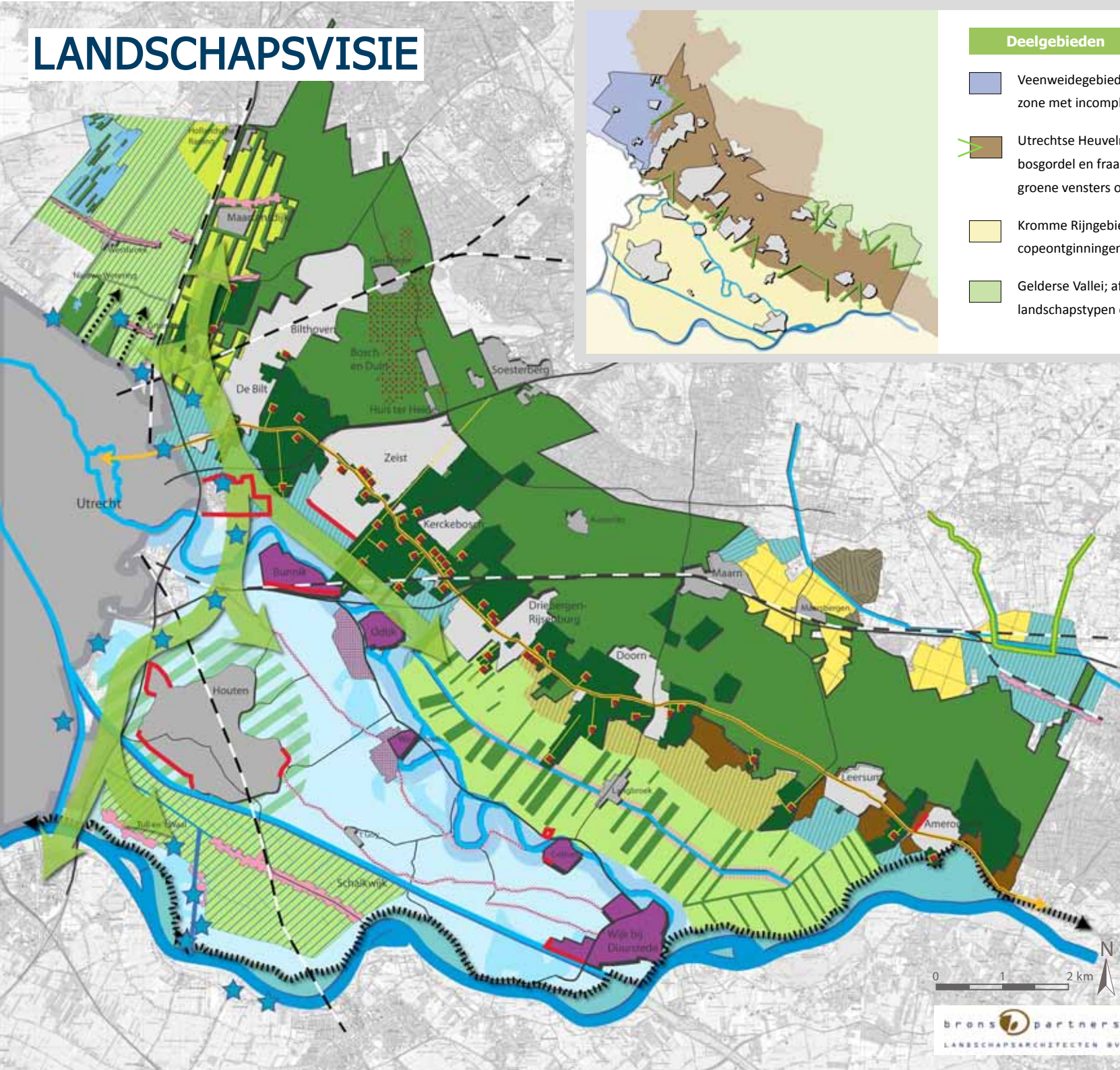
Verbeteren recreatieve en ecologische verbindingen, inrichten groene bufferzone

Storende bebouwing

Verbeteren storende invloed bebouwing

LANDSCHAPSVISIE

Deelgebieden

- Veenweidegebied; grotendeels gave, open copeontginningen, overgangszone met incomplete groene kamers richting de heuvelrug.
- Utrechtse Heuvelrug; uniek relief vanaf de stuwwal met bovenregionale bosgordel en fraaie overgangslandschappen en belangrijke gradiënten en groene vensters op de flanken.
- Kromme Rijngebied; afwisselend agrarisch landschap met gave copeontginningen van de Langbroeker Wetering en de kom van Schalwijk.
- Gelderse Vallei; afwisselend agrarisch landschap met diverse landchapstypen en verschillende kavelgrensbeplantingen

Natuurvisie

Wat betreft het onderdeel natuur dient het streven gericht te zijn op het behoud en de versterking van de in het gebied aanwezige natuurwaarden, in het bijzonder door het beschermen en versterken van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) binnen het gehele plangebied.

De natuurvisie is weergegeven in bijgaand kaartbeeld.

De volgende aspecten spelen een belangrijke rol in de realisatie van de natuurvisie.

1. Realiseren van een samenhangend en duurzaam ecologisch netwerk

Het realiseren van een samenhangend en duurzaam ecologisch netwerk heeft tot doel de uitwisseling van individuen tussen de grotere kerngebieden mogelijk te maken en te bevorderen, bijvoorbeeld tussen de Heuvelrug en de grotere landgoederen langs de Kromme Rijn, en de verspreiding van dieren en planten vanuit deze kerngebieden naar (tijdelijk) geschikte, kleine leefgebieden in het intensiever gebruikte agrarisch cultuurland mogelijk te maken. Bovendien moet het netwerk een verbinding tot stand brengen tussen de natuur in het buitengebied en de groenelementen in de stedelijke gebieden. De heuvelrug zelf is een kerngebied voor bossoorten, zoals boomkruis en edelhert. Ook binnen de bossen van de heuvelrug is behoud en versterking van aaneengesloten bossen en de op kaart aangegeven natuurboskernen van groot belang (bron: Ontsnippering van de Heuvelrug).

Ecologische verbindingzones

Door het bureau Van den Bijtel ecologisch onderzoek is

een studie gedaan naar de haalbaarheid en wenselijkheid van de door de provincie voorgestelde ecologische verbindingzones. Uit deze studie zijn aanpassingen en aanvullingen naar voren gekomen. Deze aanvullingen op het stelsel van evz's zijn apart in de kaart aangeduid. De meeste evz's zijn combinaties van natte en droge verbindingen. Het onderscheid is daardoor niet relevant. De inrichting dient te worden afgestemd op de gewenste natuurdoeltypen uit de achterliggende studies. De ecologische verbindingzones vormen een uitwerking van het werkprogramma ecologische verbindingzones van de provincie uit 2002. Sommige globale bogen zijn nader uitgewerkt in meerdere vertakkingen om te voldoen aan zones van zowel droge als natte milieus, zie ook het onderzoek van H. van den Bijtel. In het werkdokument uit 1993, is de tracering ook uitgebreid beschreven. Deze vormt nog steeds de basis. Daarnaast is in dit LOP extra aandacht gevraagd voor de ecologische verbindingen rondom Utrecht, gezien de ruimtelijke druk op deze zone vanuit verschillende functies.

Uit de notitie Ontsnippering van de heuvelrug (2004) van dit bureau zijn zoekzones naar voren gekomen voor de verbinding van nu geïsoleerd gelegen natte heide in de Gelderse vallei (min 0,5ha, totaal 15 ha). In de notitie Heideherstel van de provincie (2004) is op diverse manieren het herstel van droge heide aangegeven; vergroting van kerngebieden, verbindingen langs infrastructuur en heidecorridors. Binnen deze zoekgebieden dienen kansen te worden aangegrepen voor herstel van deze biotopen, zo mogelijk in combinatie met herstel of met in achtneming van cultuurhistorische waarden (herstel zichtlijnen, oude schapendrift, voormalige heidevelden, e.d.).

Indien bossen gekapt worden ten behoeve van heideherstel dient het bos volgens de boswet gecompenseerd te worden. Het is van belang dat de compensatie in een groot gebied kan worden uitgevoerd, bijvoorbeeld het hele plangebied van het LOP. Hierdoor ontstaat een mate van flexibiliteit, welke de uitvoering van het heideherstel bevordert. In het uitvoeringsplan van het LOP wordt de boscompensatie verder opgepakt.

Op de Heuvelrug en in de Stichtse Lustwarande dient het netwerk van ecologische dwarsverbindingen loodrecht op de Heuvelrug vooral om populaties van soorten van open milieus (vochtige en droge heiden, droge graslanden, etc.) met elkaar te verbinden; in de open agrarische gebieden is het streven erop gericht de verbindingen zo in te richten dat deze geschikt zijn voor soorten van zoveel mogelijk verschillende milieus (water, moeras, grasland, struweel en bos). Ook aan structuren die gebruikt worden als vliegroute door vleermuizen, onder andere bomenlanen die van de Heuvelrug het agrarisch cultuurland inlopen, moet de status van ecologische verbinding worden toegekend. Vanuit dit LOP is extra ingezet op de dwarsrelaties die vanaf de Heuvelrug naar de uiterwaarden van de Lek lopen. Deze relaties komen voort uit de kernkwaliteiten van het Nationaal Landschap Rivierengebied.

Een belangrijk onderdeel van een samenhangend en duurzaam ecologisch netwerk zijn faunapassages die dienen om barrières op te heffen die de verbindingen doorsnijden. In het gebied zijn of worden alle grotere wegen (provinciale wegen) voorzien van kleinere faunavoorzieningen (tunneltjes, looprichels onder bestaande bruggen, etc.). De snelwegen zijn of worden voorzien van een aantal

grotere faunapassages (ecoducten, grote faunatunnels). Ook in het geval van faunapassages wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van bestaande voorzieningen die door kleinere ingrepen geschikt worden gemaakt voor gebruik door dieren. Een knelpunt met betrekking tot barrières die verbindingzones doorsnijden, vormen de grote kanalen, zoals het Amsterdam-Rijnkanaal en het Lekkanaal. In ieder geval moet het aantal uitstapplaatsen langs de oevers van deze kanalen worden vergroot. Daarnaast dient nagedacht te worden over andere mogelijkheden (drijvende eilandjes, faunabrug) om de oversteek van de kanalen te vergemakkelijken. De faunapassages vormen onderdeel van het uitvoeringsplan.

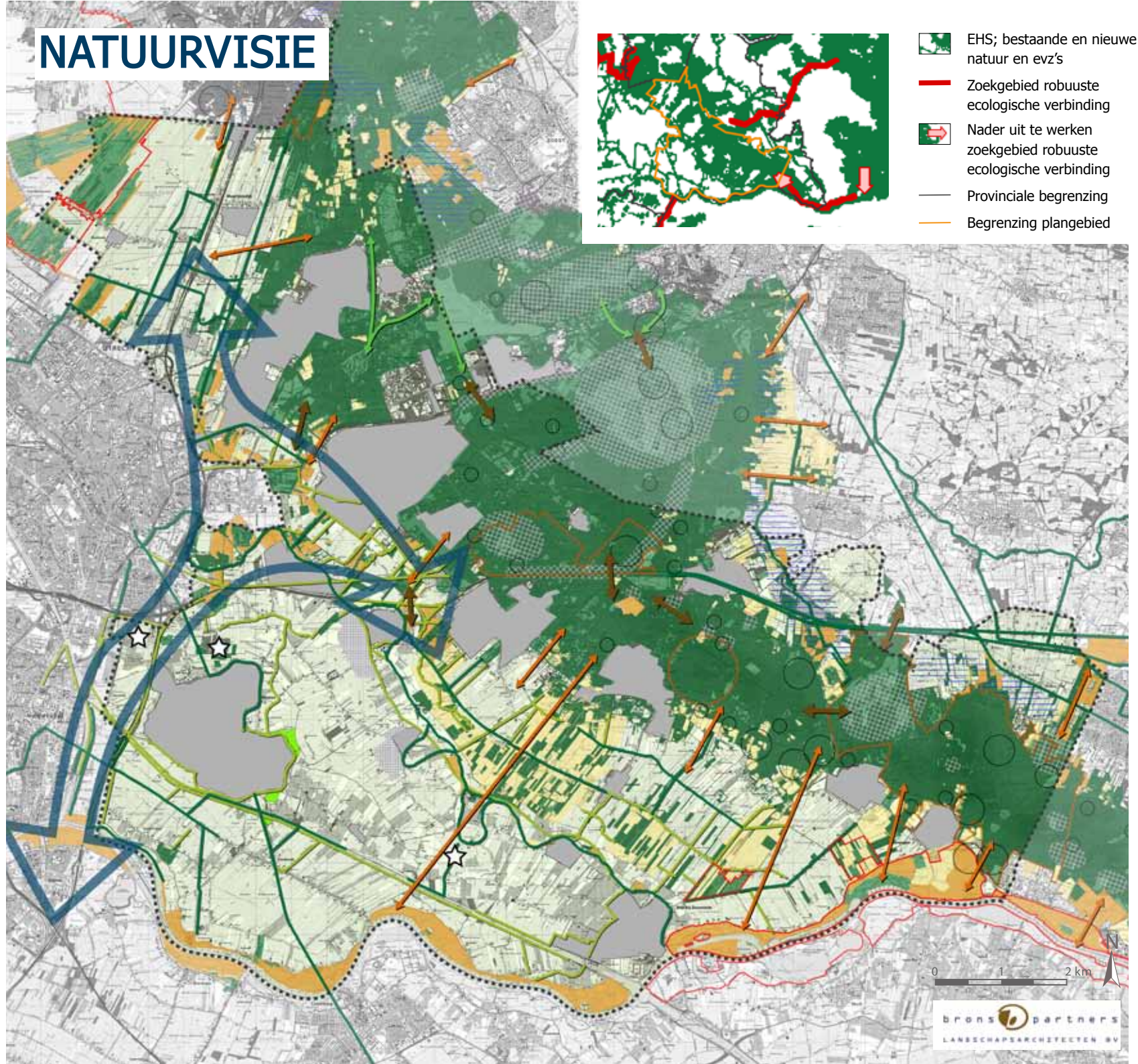
Omdat vooral in het agrarisch cultuurland en in de randstedelijke gebieden de grond schaars is, worden verbindingen waar mogelijk gerealiseerd in samenhang met groenstructuren langs watergangen, wegen en spoorwegen. Deze verbindingen dienen in het overheidsbeleid dan wel te worden veiliggesteld door deze als ecologische verbinding te begrenzen (provincie) en te bestemmen (gemeenten).

Voor het gebied tussen Zeist en Bunnik zijn de trekroutes en faunaoversteken gedetailleerd aangegeven in de folder “Natuur verbinden en behouden” van de Werkgroep Natuurlijk Zeist-West.

Natuurvisie

- Ontwikkelen bestaand tracé ecologische verbindingszone
- Ontwikkelen nieuw of aangepast tracé ecologische verbindingszone
- Extra aandachtszone ecologische verbindingen rondom Utrecht
- Behouden bestaande natuur
- Ontwikkelen nieuwe natuur in beheergebied
- Ontwikkelen nieuwe natuur in zoekgebied
- Bestaande groenstructuur, geen EHS
- Begrenzen gerealiseerd natuurontwikkelingsterrein
- Ontwikkelen voorgestelde stapsteen
- Behouden en versterken externe verbinding heuvelrug met omgeving en gradient naar de uiterwaarden
- Behouden natuurboskern
- Behouden locatie met (restanten van) oud bos
- Behouden of ontwikkelen ecoduct / faunapassage
- Versterken bosverbinding
- Ontwikkelen droge graslanden en heide in verbindende zoekgebieden
- Ontwikkelen natte heide in verbindende zoekgebieden
- natura 2000 gebied

NATUURVISIE

Roggeakker

*Nat grasland
De Kurk*

*Restanten van
kavelgrensbepanting*

*Droog grasland
Seminarie Driebergen*

*Elzenrijk Essen lepenbos,
natbos op kleigrond*

*Essen-lepenbos
droogbos op kleigrond*

*Elzen Eikenbos te
Maasbergen,
natbos op zand*

*Korstmos Dennenbos
Heidestein te Driebergen*

2. Behoud en versterking gebiedskarakteristieken

In sommige deelgebieden zijn in de loop van honderden jaren bepaalde structuren ontstaan die geleid hebben tot de ontwikkeling van specifieke natuurwaarden. Het gaat hierbij onder andere om kleinschalige landschappen, extensief gebruikte open graslandgebieden en kavelgrensbeplantingen.

In de afgelopen decennia zijn veel van deze gebiedskarakteristieken verloren gegaan, evenals de ermee verbonden natuurwaarden. Ter behoud en versterking van de nog resterende natuurwaarden is het wenselijk dat wordt ingezet op het behoud en de versterking van gebiedskarakteristieken met specifieke natuurwaarden.

3. Optimaliseren van abiotische omstandigheden

Het optimaliseren van de abiotische omstandigheden is zowel voor bestaande natuur als voor natuurontwikkelingsgebieden (nieuwe natuur) van belang en heeft onder andere betrekking op de volgende aspecten:

- het verbeteren van de waterkwaliteit en het vergroten van de waterkwantiteit in gebieden met de functie van natuurgebied, bijvoorbeeld door het (langer) vasthouden van gebiedseigen water;
- het herstellen van de oorspronkelijke grondwaterstanden in gebieden met de functie van natuurgebied, bijvoorbeeld door het realiseren van een eigen waterhuishouding;
- het herstellen van het natuurlijke waterregime in gebieden met de functie van natuurgebied,

bijvoorbeeld door het realiseren van een eigen waterhuishouding. In veel gebieden wordt ten behoeve van de landbouw een tegennatuurlijke water-regime (lage winterstanden, hoge zomerstanden) gerealiseerd, en

- het afvoeren van het overschot aan meststoffen, hetzij door gerichte verschraling, hetzij door het afgraven van de verrijkte teeltlaag.

4. optimaliseren van beheer en inrichting van natuurterreinen

Voor de verschillende natuurterreinen in het gebied dienen duidelijke doelstellingen te worden geformuleerd en te worden vastgelegd in beheer en inrichtingsplannen.

Deze doelstellingen moeten antwoord geven op de vragen: welke natuurwaarden moeten in dit terrein worden ontwikkeld of welke natuurlijke processen moeten hier de ruimte krijgen? Voor het formuleren van de doelstellingen kan eventueel gebruik worden gemaakt van natuurdoeltypen. Zodra voor een terrein een doel is geformuleerd kunnen beheer en inrichting (inclusief abiotiek) zo worden aangepast dat aan de voorwaarden voor het realiseren van het doel wordt voldaan.

5. Zonering recreatief medegebruik

Door de nabijheid van grote bevolkingsconcentraties (stad Utrecht, groeikernen Houten en Nieuwegein) is er een grote behoefte aan recreatiemogelijkheden in het plangebied. Recreatie, of bepaalde vormen van recreatie, gaan niet altijd samen met het behoud van de natuurwaarden. Om te voorkomen dat bepaalde natuurwaarden verloren gaan, dient een goed doordachte recreatiezonering te worden opgesteld, zowel op de schaal van deelgebieden als op de schaal van terreinen. Deze recreatiezonering dient niet alleen op papier gestalte te krijgen maar ook in het veld. Vormen van recreatief gebruik die op bepaalde locaties ongewenst zijn, zoals het gebruik van klompenpaden door ruiters en atb-ers, kunnen in ieder geval ten dele worden tegengegaan door het treffen van inrichtingsmaatregelen. Voor het tot stand brengen en instandhouden van een recreatiezonering is handhaving echter onontbeerlijk.

6. Adequate bescherming van de EHS tegen ruimtelijke ontwikkelingen

De bescherming van de EHS is vormgegeven in het zogeheten nee, tenzij-beginsel. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen kunnen alleen doorgang vinden als wordt aangetoond dat deze geen significante gevolgen hebben voor de wezenlijke waarden en kenmerken van de EHS. Deze wezenlijke waarden en kenmerken zijn zones van bijzondere ecologische kwaliteit, aaneengeslotenheid en robuustheid van de EHS, het voorkomen van bijzondere soorten en het voorkomen van essentiële verbindingen. Voor deze vier aspecten en hun deelaspecten zijn door de

provincie Utrecht toetsingscriteria aangelegd. In de praktijk blijken deze echter nogal wat ruimte te bieden, dan wel onvoldoende te zijn uitgewerkt. Zo is met betrekking tot de aantasting van de aaneengeslotenheid en robuustheid van de EHS wel een ondergrens aangegeven – een ontwikkeling die minder dan 250 m² beslaat geldt als niet-significant – maar wordt niet aangegeven bij welk oppervlak een ontwikkeling wel leidt tot een significante aantasting van de aaneengeslotenheid en robuustheid. Ten behoeve van het aspect zones van bijzondere ecologische kwaliteit is door de provincie Utrecht een ecologische kwaliteitskaart samengesteld. Deze is echter alleen gebaseerd op de flora. Dit heeft tot gevolg dat gebieden die van belang zijn voor de fauna, maar floristisch arm zijn, nooit significant zullen worden aangetast.

Voor een adequate bescherming van de EHS is het van belang dat de toetsingscriteria van het nee, tenzij-beginsel geen ruimte laten voor verschillen in interpretatie.

Meer helderheid in de criteria is dan ook een vereiste om te komen tot een adequate bescherming van de EHS.

7. Natura 2000 gebieden

In het gebied van het LOP zijn drie Natura 2000-gebieden aangewezen, in het veenweidegebied (Oostelijke Vechtplassen), in de uiterwaarden tussen Amerongen en Wijk bij Duurstede en in Kolland & Overlangbroek. Het gaat hierbij zowel om gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn als de Habitatrichtlijn.

Vogelrichtlijngebieden zijn speciale beschermingszones die zijn aangewezen voor de bescherming van zeldzame, kwetsbare of anderszins bedreigde vogelsoorten opgenomen in tabel I van de Vogelrichtlijn. Gebieden kunnen worden aangewezen als Vogelrichtlijngebied als er minstens één procent van de biogeografische populatie van een trekkende watervogelsoort voorkomt, dan wel als een gebied voor een soort uit tabel I behoort tot de vijf beste gebieden van Nederland. De soorten op grond waarvan een gebied wordt aangewezen als Vogelrichtlijngebied, worden kwalificerende soorten genoemd.

Habitatrichtlijngebieden zijn speciale beschermingszones die zijn aangewezen voor de bescherming van natuurlijke habitats en leefgebieden van een aantal aangewezen plant- en diersoorten. De Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebied maken deel uit van een Europees netwerk van natuurgebieden: Natura 2000.

Nieuwe projecten of andere handelingen in of rond een Natura 2000-gebied zijn alleen toegestaan als middels een habitattoets is gebleken dat hiervan geen (significante) nadelige effecten te verwachten zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende gebied.

8. Soortenbeleid

Op de kaart natuurlijke kwaliteiten zijn leefgebieden van drie soorten aangegeven. Zij staan model voor bepaalde milieus:

- Das; staat model voor een kleinschalig afwisselend landschap met een afwisselend grondgebruik (akker- en grasland)
- Ringslang; leeft in een kleinschalig landschap met voldoende water van een goede kwaliteit (kwelgebieden en vennen op de Heuvelrug)
- Weidevogels leven in open grasland gebieden.

Behoud van deze leefgebieden met de bijbehorende kwaliteiten is van belang voor bovengenoemde gidssoorten en voor een groot aantal andere soorten.

9. Agrarisch Natuurbeheer

Ook het agrarisch natuurbeheer kan bijdragen aan de natuurwaarden van het gebied en vooral een fijnmaziger patroon opleveren, ter aanvulling op de natuurgebieden. Denk bijvoorbeeld aan weidevogelbeheer, het natuurvriendelijk beheer van slootkanten, de aanleg van kleine landschapselementen en het beheer daarvan, etc. De agrarische natuurverenigingen kunnen een rol vervullen in het begeleiden en adviseren van particulieren die hierin geïnteresseerd zijn en hen inzicht geven in de verschillende regelgeving en subsidies die voor diverse maatregelen gelden.

5.5 Ontwikkelingen in de agrarische sector

In de voorafgaande toelichting op de visie is de agrarische sector als onderdeel van de meer integrale landschapsaanpak genoemd. In deze paragraaf worden de wensen en kansen vanuit de agrarische sector nader belicht. Deze wensen en kansen, opgetekend uit de gesprekken met ondermeer de vertegenwoordigers van de LTO, passen nadrukkelijk binnen het totale concept van dit landschapsontwikkelingsplan en geeft aan hoe de agrarische sector een kwaliteitsimpuls kan bieden voor landschap en economie.

Belangrijk is om bij de uitwerking van de visie in het uitvoeringsprogramma samenwerking te zoeken met de agrariërs om juist ook met deze sector concrete uitvoeringsprojecten, bijvoorbeeld in de vorm van 'pilots' te gaan uitvoeren.

Wat vooraf ging

Uit de 1 op 1 gesprekken met de vertegenwoordigers van de LTO, zomer-, najaar 2008 en voorjaar 2009, is duidelijk naar voren gekomen dat de schaalvergroting van de landbouw, denk daarbij aan de uitbreiding van de erven, een opgave is die nu speelt. Als voorbeeld kan genoemd worden de agrarische gebieden ten zuiden van de Kromme Rijn nabij Doorn en Cothen en nabij Maartensdijk. De agrarische sector stelt hierin dat de wens tot bedrijfsontwikkeling met een van schaalvergroting van de erven met daarop eigentijdse schuren en bedrijfsgebouwen gecombineerd dient te worden met de opgave van het verbeteren van de **ruimtelijke kwaliteit** op en rondom deze erven.

Voorstellen ruimtelijke kwaliteit

Dit heeft geresulteerd in de volgende gemeenschappelijke

voorstellen, die als grote winst hebben dat er op een nieuwe manier gekeken wordt hoe ruimtelijke kwaliteit zich laat vertalen in concrete situaties, waarbij niet zo zeer de huidige ruimtelijke situatie als uitgangspunt genomen wordt, maar meer de te behalen 'ruimtelijke kwaliteitswinst' bij de plaatsing van nieuwe stallen en schuren:

'Modelerven'

Een sterke ruimtelijke kwaliteit als uitgangspunt voor nieuwe ontwikkelingen, die samengaat met de wens vanuit de sector dat er ook *flexibeler* wordt omgegaan met de grootte van de erven en gebouwen, kan zeer interessante kansen voor de agrariërs, landschap en natuur opleveren. Deze *integrale* aanpak past geheel in de visie van het LOP. Hieruit zouden een serie van nieuwe '**modelerven**' kunnen voortkomen. Uitwerking van deze strategie in het uitvoeringsprogramma in een gemeenschappelijk pilot-project, waarbij in een aantal deelgebieden van het LOP gekeken wordt met de agrarische sector hoe deze invulling dan dient plaats te vinden, vormt hierbij de insteek. Resultaat: inspirerende voorbeelden van nieuwe modelerven voor de deelgebieden van de Landschapsontwikkelingsplan.

'Groen'-convenant

De LTO benadrukt hierbij dat ook zij zorg en oog hebben voor het landschap en de eigentijdse eisen van de landbouw met een goede economische bedrijfsvoering willen combineren met de instandhouding van een herkenbaar en vitaal buitengebied. Instandhouding en verbetering van **ruimtelijke kwaliteit**, waaronder landschappelijke inpassing van de erven, vormt dan ook een belangrijk speerpunt. Uitwerking in de vorm van een '**groen'-convenant** waarin geregeld wordt op welke

wijze zogenaamde 'vrije' landschapselementen onderdeel kunnen vormen van ondermeer de agrarische erven kan in het uitvoeringsprogramma nader uitgewerkt worden met de agrarische sector en met vertegenwoordigers van de gemeenten en Provincie. Een voorbeeld hiervan is de wijze waarop de LOP-gemeenten Lopik, Montfoort en Oudewater voor het gebied van de Utrechtse Waarden het 'Convenant Vrije Landschapselementen' hebben opgesteld.

Resultaat: een gemeenschappelijk afsprakenkader waarbij bedrijfsvoering en de landschapselementen beide prominent in beeld zijn en dit tot een flexibel landschapsplan kan leiden met winst voor de agrarische sector en voor de sectoren natuur en landschap.

Bovenstaande onderwerpen leveren hierbij meer op dan de som der delen. Het begrijpen van elkaars belangen, het afstemmen van de mogelijkheden, het verder durven kijken dan de geijkte kaders en regelgeving is de manier om meer te bereiken. Het LOP levert hierbij een solide basis voor toekomstige samenwerking, waarbij de pilots een mooi gemeenschappelijk resultaat en inspirerende voorbeelden voor de toekomst kunnen opleveren.

5.6 Nieuwe landgoederen

In het plangebied van het LOP liggen al vele reeksen van landgoederen. De ontwikkeling van de landgoederen en de buitens is al circa vier eeuwen oud. Daarbij hebben door de eeuwen heen steeds andere overwegingen en ontwerpopvattingen gespeeld. Zo zijn de ridderhofsteden uitgegroeid tot landgoederen in het Langbroekerweteringgebied en is in de 18e en 19e eeuw op de zuidflank van de heuvelrug aan weerszijden van de oude Via Regia de Utrechtse Lustwarande ontstaan. De laatste jaren zien we de trend van nieuwe landgoederen opkomen in het gebied.

Het provinciaal beleid voor nieuwe landgoederen, zoals verwoord in het streekplan stelt de volgende uitgangspunten voor de ontwikkeling van een nieuw landgoed;

- buiten de EHS,
- niet in landbouwkerngebied,
- wel mogelijk in landelijk gebied¹; recreatief uitloophoeft rondom Utrecht en landelijk gebied 3; verwevingsgebied (zie kaart)
- het landgoed moet leiden tot verhoging van de ruimtelijke kwaliteit,
- oe te voegen bebouwing moet in verhouding zijn tot het extra groen,
- geen nadelige werking voor omliggende agrarische bedrijven'
- minimaal circa 10 ha.

Het LOP borduurt per zone voort op de uitgangspunten van de provincie. De gemeente zullen zelf verder invulling geven (maatwerk) aan het beleid voor nieuwe landgoederen. De gemeente Utrechtse Heuvelrug heeft beleid voor bestaande en nieuwe landgoederen in voorbereiding.

Recreatief uitloophoeft rondom Utrecht

Landbouwkerngebied

Verwevingszone

EHS

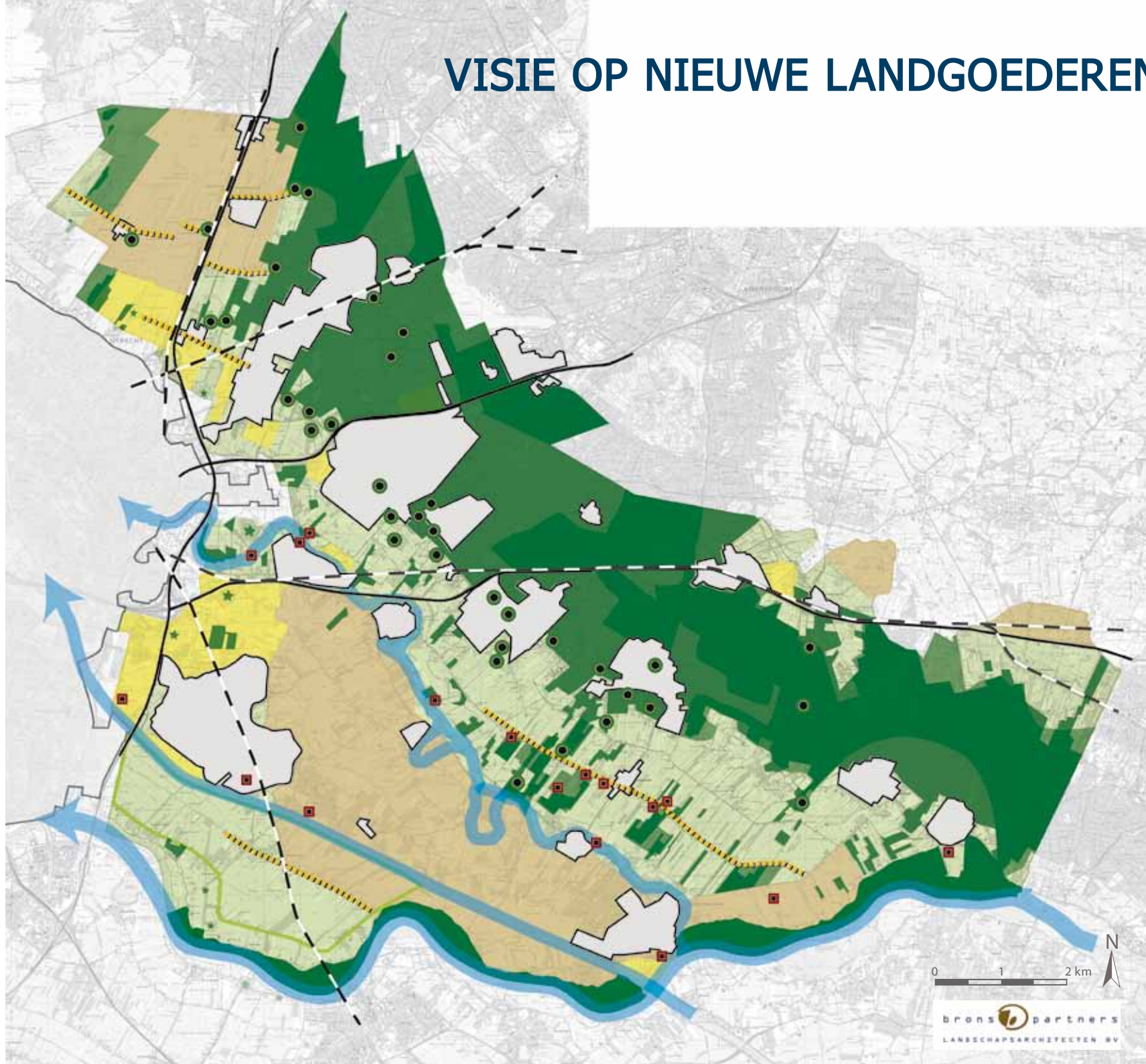

Bestaand buiten of landgoed

Bestaand kasteel

VISIE OP NIEUWE LANDGOEDEREN

Recreatief uitloopgebied rond Utrecht

In de recreatieve uitloopgebieden rondom Utrecht zal beperkt ruimte zijn. Een nieuw landgoed dient hier een belangrijke recreatieve functie te vervullen. Daarnaast zou kunnen worden ingezet op een combinatie met het toegankelijk en beleefbaar maken van de agrarische sector voor de recreant (ontmoeting stedeling met de agrariër, zijn bedrijfsvoering en zijn producten, kooktheater). Ook kan een nieuw landgoed hier bijdragen aan de versterking van de beleefbaarheid van de Nieuwe Hollandse waterlinie en bijbehorende gewenste recreatieve verbindingen of voorzieningen (fortenroute, liniewerken, uitzichtspunten...).

Verweavingszone Utrechtse Heuvelrug en Langbroekerwetering

Op de heuvelrug zelf dienen nieuwe landgoederen bij te dragen aan de versterking van de natuurwaarden en de gewenste samenhang en een afname van de bebouwing (ontsnippering).

Op de noordflank dienen nieuwe landgoederen de natuurlijke en landschappelijke gradiënt te versterken en mogelijk een nieuw concept te bieden voor de verblijfsrecreatie.

In de verweavingszone op de westflank van de Utrechtse Heuvelrug zijn nieuwe landgoederen mogelijk mits deze een versterking opleveren van de landschappelijke structuur en geen versnippering of aantasting van de agrarische structuur veroorzaken.

Op de zuidflank hebben de historische buitens en landgoederen en de bestaande NSW landgoederen voor een duurzame in stand houding en beheer van de gronden gezorgd. Er is hier bijna geen ruimte voor nieuwe landgoederen. Belangrijk is dat de gradiënt van de groene gebieden tussen de dorpen in stand blijft. Alleen als nieuwe landgoederen geen nieuwe storende bebouwingslocaties toevoegen kunnen zij een rol spelen in de gewenste landschaps- en natuurontwikkeling.

In het gebied van de Langbroekerwetering is veel natuurontwikkeling gewenst. Er is echter ook sprake van cultuurhistorisch waardevolle bebouwings- en ontginningslinten. Een nieuw landgoed is alleen mogelijk indien ze bijdraagt aan de gewenste natte natuurontwikkeling in dit gebied, binnen de herkenbare afwisselende structuur van het coulissenlandschap en de bebouwing op een bestaande bouwkaal plaats vindt, passend binnen het bebouwingslint.

Verweavingszone kom van Schalkwijk

In dit gave copeontginningslandschap kunnen nieuwe landgoederen alleen worden ontwikkeld als zij de openheid en gaafheid van het copeontginningslandschap niet aantasten en de bebouwing binnen bestaande bebouwingslinten kan worden ingepast. Zij kunnen mogelijk een rol spelen in de versterking van de herkenbaarheid van de Nieuwe Hollandse waterlinie en haar inundatiegebied en een rol spelen in het versterken van de recreatieve routes en aanvullende recreatieve voorzieningen.

5.7 Inpassing wegen

Infrastructuur in het Kromme Rijngebied

Van oudsher was het wegenpatroon gebaseerd op de landschappelijke ondergrond. Als eerste werden de hoger gelegen gronden en de flanken hiervoor gebruikt. In het plangebied zijn dit de randen van de Utrechtse Heuvelrug en daarna de hoger gelegen stroomruggen van de rivieren. Naast het historische wegenpatroon is, als gevolg van de industrialisatie en het toenemende autogebruik, een 2e laag infrastructuur ontstaan. Een goed voorbeeld hiervan is de N229 tussen Bunnik en Wijk bij Duurstede. Deze weg doorsnijdt het gebied maar biedt de gebruiker een mooi uitzicht op de Kromme Rijn. De infrastructuur is soms zelfs helemaal niet meer gekoppeld aan het landschap. Deze wegen vormen een autonoom lijnenspel, welke weer als basis dienen voor verdere stedelijke ontwikkelingen.

Door het Kromme Rijngebied lopen twee grote verkeersaders. De rijksweg A12 doorsnijdt de Utrechtse Heuvelrug en vormt daarmee de kortste verbinding van A naar B. De rijksweg A27 begrenst het westelijk deel van het plangebied. De weg loopt dwars door het veenweidegebied maar voegt zich met zijn noord-zuid richting moeiteloos in het karakteristieke verkavelingspatroon. Met name rond Houten, waar deze twee wegen elkaar kruisen speelt een verregaande versnippering van het landschap en natuur een rol. Nu is de bebouwde kom van Houten alleen verbonden met de A27 maar vanwege zijn strategische ligging t.o.v. beide wegen zal de komende jaren onderzocht worden of het mogelijk is om de rondweg van Houten te verbinden met de A12. Deze aantakking zal het open komgebied van het Kromme Rijngebied doorkruisen. Om de verregaande versnippering van het landschap en natuur tegen te gaan zal veel aandacht besteed moeten worden aan een landschappelijke inpassing van de aantakking. Hierbij kan gedacht worden aan een verlaagde ligging, de situering van het tracé, de reactie op verkaveling- en beplantingspatronen, etc. Daarnaast zal bij de inpassing van deze weg speciale aandacht besteed moeten worden aan de kruisende structuren van landschap, natuur en recreatie.

Voor de A27 en A28 zijn er plannen voor een verbreding van deze snelwegen. Bij deze verbredingen dient het landschap een grote rol te spelen. Verloren gegane landschaps- en ecologische waarden dienen te worden gecompenseerd. Dit vormt een gebruikelijk onderdeel van een milieu effect rapportage. Nieuwe landschappelijke en ecologische waarden dienen ontwikkeld te worden en de bestaande landschaps- en ecologische patronen en structuren te versterken. Er dient onderzoek gedaan te worden naar

gewenste en ongewenste zichtrelaties vanuit de omgeving en vanaf de snelweg. Er dienen schets- en tracéontwerpen te worden gemaakt die de landschapskarakteristiek zo goed mogelijk versterken.

Voor de A12 ligt de opgave om te komen tot een verbreding van 2x2 naar 2x4 banen om zo de toenemende verkeersstroom beter af te wikkelen. Landschappelijke versnippering is hiervan het gevolg. Dit is vooral nadelig voor kwetsbare gebieden zoals de natuur op de Utrechtse Heuvelrug. Om dit nadelige effect op te vangen zullen er ecoducten moeten komen. Ook recroducten kunnen interessant zijn, dit zijn combinaties van ecoducten met recreatieve toegankelijkheid of zelfs tunnels. Deze combinatie is echter niet mogelijk voor het ecoduct Mollebos. In een nader onderzoek dient naast de functionele aspecten, de beleving van zowel de automobilist als de gebruiker van de omgeving een rol spelen.

Daarnaast moeten er de nodige maatregelen getroffen worden voor kernen als Bunnik, Odijk, Driebergen-Rijssenburg en Maarn die vlakbij de A12 liggen. Geluidwerende voorzieningen, zoals langs de A27 bij Utrecht, zijn hier een gevolg van en versterken de barrièrewerking van dit autonome wegenpatroon. Zulke aanpassingen aan grootschalige infrastructuur dienen optimaal te worden ingepast in het landschap. Het is daarom van belang dat er voor deze veranderingen landschapsplannen worden opgesteld die integraal kijken naar de gewenste natuur- en landschapsontwikkeling, behoud en herstel van (recreatieve) routes, ruimtelijk effect van geluidweringen en leefbaarheid. Daarnaast vinden echter wel de meeste verplaatsingen in het gebied plaats over deze lijnen, ze

kunnen daarmee beschouwd worden als de plek vanwaar mensen het landschap ervaren. Om deze ervaring kracht bij te zetten zou er landschappelijk gekeken moeten worden naar de entrees waar de automobilist de Utrechtse Heuvelrug binnenrijdt danwel verlaat. Deze doorsteek is nu onopvallend in de belevingszin. Landschappelijke inpassing blijft daardoor een belangrijke opgave voor het Kromme Rijngebied.

Naast deze grootschalige infrastructuur ligt er in het Kromme Rijngebied ook een lokaal infrastructureel netwerk voor zowel gemotoriseerd verkeer alsmede langzaam verkeer en agrarisch bestemmingsverkeer. De toenemende drukte in alle verkeersstromen heeft ertoe geleid dat deze karakteristieke weggetjes steeds verder uitgegroeid en getransformeerd zijn. Desondanks is er nog een aanzienlijk aantal wegen die hun oorspronkelijke karakter hebben behouden. Langs deze smalle landweggetjes doen zich dan onveilige situaties voor. Vanuit de toename van recreatieve activiteiten is het in het gebied wenselijk om de recreatieve padenstructuur te versterken. Interessante mogelijkheden bieden zich onder andere aan langs doorgaande waterlopen zoals de Kromme Rijn en langs het Amsterdam-Rijnkanaal. Een mogelijkheid is een fietsverbinding aan de zuidkant van het Langbroekerweteringsgebied. Langs de Lek vormt de Lekdijk een natuurlijk landschapspodium voor de verwezenlijking van het beleven van de grootheden landschap, agrarische bedrijvigheid, cultuurhistorie en natuur. Deze route zou daarvoor wel veiliger gemaakt moeten worden voor langzaam verkeer. Hierbij kan gedacht worden aan het ontmoedigen van gemotoriseerd verkeer of het aanbrengen van een knip in doorgaande routes.

De herkenbaarheid van het historisch wegenpatroon op de oeverwallen van de Kromme Rijn is in de loop der jaren behoorlijk vervaagd in relatie tot (laan)beplanting. Landschappelijk gezien moet hier een enorme vertaalslag gemaakt worden. De oude doorgaande oost-west gerichte wegen op de stroomruggen kunnen ruimtelijk worden versterkt met een afwisselende groenstructuur. Het streefbeeld is om over de gehele lengte een afwisselende reeks van beplantingselementen tegen te komen. De variatie is hierbij juist ook aantrekkelijk in de beleving.

5.8 Paard en landschap

Het lijkt alsof langzaam maar zeker de koeien in de wei worden vervangen door paarden. Door onder andere schaalvergroting en het houden van de koeien in overdekte stallen lopen er minder koeien buiten, terwijl er veel paardenhouderijen bijkomen. Deze trend beïnvloedt het aanzicht van het landschap, zeker wanneer de weilanden voor paarden op de 'traditionele' manier worden ingericht. Ze vallen op door de lange rechte lijnen met schrikdraad, witte linten of houten omheiningen. De weilanden en stallen kunnen ook op andere wijze worden ingepast. De paardenhouderij is door zijn aard en verschijningsvorm aangewezen op het landelijk gebied. In het boek 'paard en Landschap' van R. Zanderink en C. van Andel wordt per landschapstype de relatie met voorkomende landschapselementen uitgelegd.

Stal of wei

Paarden zijn kuddedieren, ze hebben fysiek sociaal contact met soortgenoten nodig. Daarnaast is hun dag- en nachtritme anders dan het onze; zij grazen dag en nacht. Ideaal is daarom om paarden in groepen te weiden en op stal staan te vermijden. Uitgangspunt is vier paarden per ha. Paarden kunnen ook banden aangaan met andere grazers.

Visie op paard en landschap

Bij deze nieuwe functie, die zich sterk ontwikkelt in het buitengebied, dient zorgvuldig bekeken te worden hoe de (op)stallen en de paardenbak met eventuele verlichting op of bij de erven kunnen worden gesitueerd en ingepast en hoe bij de omheining van de weilanden gebruik gemaakt kan worden van natuurlijke in het gebied passende landschapselementen, zie hieronder. De beweiding met paarden kan ook kansen bieden voor herstel van kleinschalige landschappen met de bijbehorende landschapselementen. Richtlijnen worden nader uitgewerkt in het beeldkwaliteitplan.

Open landschap; veenweidegebied

- Grasland: Gras wat geschikt is voor runderen is minder geschikt voor paarden. Voor paarden moet het gras een matig energie- en eiwitgehalte hebben en weinig suikers en een rijke structuur bevatten. Grassoorten voor een paardenwei zijn beemdlangbloem, engels raaigras, Frans raaigras, goudhaver, kropaar, lammerstaart, rietglasgras, rood zwenkgras, veldbeemd, witbol. Paarden bijten het gras kort af, waardoor ze vaak het groeipunt van de plant meenemen. Zo ontstaan open plekken. De boerenwijsheid 'laat paarden achter de runderen aan grazen' is daarom ideaal. Alternatief is weiden na het maaien.
- Hooiland – moeras. Hooibeheer heeft als voordeel dat de meeste wormen weg zijn wanneer de paarden na het hooien de wei ingaan. Paarden en moeras lijken niet samen te kunnen gaan, maar kan wel (bijv. Camargue in Frankrijk).
- Rietlanden: riet bevat veel vezels. Paarden hebben vezels nodig voor hun maagdarmkanaal.
- Grienden: vroeger werden wilgentakken bijgevoerd aan paarden ter versteviging van de tanden. In de zomer bieden knotwilgen schaduw. Paarden eten de bast, dus dienen de bomen buiten bereik van paarden gehouden te worden.
- Houtkaden en houtsingels zijn geschikt voor een ruiterspad.
- Geriefhoutbosjes: beschutting tegen weer en wind, perceelbegrenzer.

Halfopen landschap; kleinschalig landgoederenlandschap, omgeving Maartensdijk, Gelderse Vallei, Kromme Rijnlandschap

- Coulissenlandschap: perceelbegrenzer, beschutting. Struiken die geschikt zijn voor paarden worden in het beeldkwaliteitplan nader toegelicht.
- Bomenrijen en kleine bomenpopulaties: van oudsher dienen deze als veekering. Bomen in de wei bieden beschutting.
- Elzensingels: perceelbegrenzer en beschutting.
- Populieren (bijv. Zwarte Populier): perceelbegrenzer en beschutting.
- Houtwallen: vroeger aangelegd om vee uit het weiland of de akker te houden, bij akkerbouwgebieden of aan weerszijden van oude veedriften. Deze komen onder andere voor in de Gelderse Vallei.
- Fruitboomgaarden: omlijsting van een paardenwei door een boomgaard of enkele rijen fruitbomen.
- Solitaire bomen: gebruik geen eiken, want onrijpe eikels, bladeren en schors zijn giftig voor paarden.
- Heggen, hagen en houtwallen: perceelbegrenzers (bijv. vlechtheg). In diverse gebieden in Nederland komen de heggen voor. In het rivierengebied staan veel kniphagen die eens in de vier tot zes jaar worden gesnoeid.
- Water: stromend water/poel/meertje/put/waterbak is essentieel voor een paardenwei. Stilstaand water is vaak een bron voor muggen. Om dat tegen te gaan kan een deel van de waterkant vrij gehouden worden van paarden, zodat een rijke oevervegetatie kan ontstaan. Ook kan een dichtbegroeid eiland in het midden van de poel worden aangelegd.

- Zandpaden met bermflora: ideaal voor ruiters, maar vaak door ruilverkaveling verhard en niet meer openbaar toegankelijk.
- Fauna akkers: aan de andere kant van de begrenzing van een paardenwei kunnen interessante flora en fauna ontstaan.

Besloten landschap; Utrechtse Heuvelrug

- Nadeel van een dichte begroeiing zijn de dazen en steekvliegen. Dit kan worden tegengegaan door tochtgaten in de haag te maken, waar paarden in de wind kunnen gaan staan. Of door goede condities te scheppen voor insecteneters.
- Waterlopen (bijv. beken en sprengen): paarden deels bij het water laten, deels de beekflora beschermen.
- Mozaïeklandschap in natuurgebieden: paarden kunnen worden ingezet voor een natuurlijke beweiding. Dit kan ook in combinatie met runderen, schapen en geiten.

